ÇALIŞAN/ÇALIŞMAYAN ANNELERİN EBEVEYNLİK ÖZYETERLİLİK ALGILARI İLE 11-13 YAŞ ÇOCUKLARININ ALGILADIĞI ANNE TUTUMU VE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Büşra Nebioğulları
151104112

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Prof. Dr. H. Nermin Çelen

İstanbul
T. C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şubat, 2019

ÇALIŞAN/ÇALIŞMAYAN ANNELERİN EBEVEYNLİK ÖZYETERLİLİK ALGILARI İLE 11-13 YAŞ ÇOCUKLARININ ALGILADIĞI ANNE TUTUMU VE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Büşra Nebioğulları
151104112

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Prof. Dr. H. Nermin Çelen

İstanbul
T. C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şubat, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Büşra NEBİOĞULLARI'nın **"Çalışan/Çalışmayan Annelerin Ebeveynlik Öz Yeterlilik Algıları İle 11-13 Yaş Çocuklarının Algıladığı Anne Tutumu Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki"** başlıklı tezi 21/02/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, Psikoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak **oy birliğiyle / ~~oy çokluğuyla~~ başarılı/~~başarısız~~** olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof. Dr. H. Nermin ÇELEN	.....
Üye (Marmara Üniversitesi)	: Prof. Dr. Gülden UYANIK BALAT	.....
Üye	: Dr. Öğretim Üyesi Handan DOĞAN	.....

Doç. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL

Enstitü Müdürü

maltepe üniversitesi	ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

21/02/2019

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Öğrencinin Adı ve Soyadı

Büşra NEBİOĞULLARI

Hazırlayan İlgili Birim	Kalite Koordinatörü Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ	Kurumsal Yetkili Prof. Dr. Belma AKŞİT

(Dokuman No: FR-178; Yayın Tarihi: 01.03.2018; Revizyon Tarihi: ; Revizyon No:00)

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimdeki yardım ve katkılarından dolayı sevgili tez danışmanım Prof. Dr. H. Nermin Çelen'e çok teşekkür ederim.

Hayatımın her safhasında yanımda olan, her zaman beni destekleyen, varlıklarına şükrettiğim sevgili annem, babam, kardeşlerim Beyza & Burak'a çok teşekkür ederim. Tez sürecimde anlayışı, sabrı ve fedakârlığıyla maddi ve manevi her zaman yanımda olan sevgili eşim Muhammed Ali Nebioğulları'na ve eşimin ailesine, ailemize çok teşekkür ederim. Bana annelik duygusunu tattıran, varlığıyla hayatımıza anlam ve neşe katan, canım oğlum Taha Yusuf'un varlığına sonsuz şükrediyorum.

Tezime sağladıkları katkılarından dolayı ve hayatımdaki varlıkları için özellikle arkadaşlarım ve meslektaşlarım Zahide Tepeli Temiz ve Ebra Elsharnouby'e çok teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca üzerimde emeği olan tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak, çalışmaya gönüllü katılan öğrenci ve annelerine; tez sürecimde beni destekleyen, motive eden arkadaşlarım ve yakınlarıma teşekkür ederim.

Büşra Nebioğulları

Şubat, 2019

ÖZ

ÇALIŞAN/ÇALIŞMAYAN ANNELERİN EBEVEYNLİK ÖZYETERLİLİK ALGILARI İLE 11-13 YAŞ ÇOCUKLARININ ALGILADIĞI ANNE TUTUMU VE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Büşra Nebioğulları
Yüksek Lisans Tezi
Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. H. Nermin Çelen
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Bu araştırmanın amacı, çalışan ve çalışmayan annelerin ebeveyn öz yeterlilikleri ile 11-13 yaş çocuklarının algıladıkları anne tutumu ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul ili Pendik ilçesinin 5.,6 ve 7.sınıfına giden öğrencilerinden yansız olarak seçilmiş 100 öğrenci ve onların 50'si çalışan ve 50'si çalışmayan anneleri olmak üzere toplam 200 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada çocuklar ile ilgili veri toplamak amacıyla kişisel bilgi formu, çocukların algıladıkları anne tutumlarını ölçmek için Annem ve Ben Ölçeği, benlik saygısı düzeylerini belirlemek için Piers Harris Çocuklar için Öz Kavramı Ölçeği kullanılmıştır. Anneler ile ilgili veriler ise, kişisel bilgi formu ve ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algılarını ölçmek amacıyla Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu'ndan elde edilmiştir. Elde edilen veriler, ikili karşılaştırmalar için t-testi; çoklu karşılaştırmalar için varyans analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Ayrıca değişkenlerin yordama düzeyini belirlemek için regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çocukların benlik saygıları, cinsiyetleri, annelerinin çalışma durumu ve eğitim düzeylerinden etkilenmezken, annelerinin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilikleri ve çocuklarına sevgi, şefkat ve tutarlı disiplin ile yaklaşmaları anlamına gelen tepkisellik anne tutumundan büyük oranda etkilenmektedir. Çalışmayan anneler çalışan annelere, eğitim düzeyi yüksek annelerde eğitim düzeyi düşük annelere göre çocuklarından daha fazla davranış beklentisi içinde olmaktadır. Ayrıca, annelerin çalışma durumundan bağımsız olarak, annelerin ebeveynlik öz yeterlilik algıları ve çocukların algıladıkları anne tutumları çocukların benlik saygısını pozitif yönde yordamaktadır. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda sonuçlar literatür ile birlikte tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Öz Yeterlilik Algısı, Ebeveyn Tutumları, Benlik Saygısı, Çalışan ve Çalışmayan Anne.

ABSTRACT

RELATIONSHIP BETWEEN PARENTAL SELF-EFFICACY OF WORKING AND NONWORKING MOTHERS AND MATERNAL ATTITUDE PERCEIVED BY 11 TO 13 YEARS OLD SECONDARY SCHOOL STUDENTS AND THEIR SELF-ESTEEM

Büşra Nebioğulları
Master Thesis
Department of Psychology
Psychology (Obsion: Development Psychology) Programme
Advisor: Prof. Dr. H. Nermin Çelen
Maltepe University Psychology Graduate School, 2019

The main purpose of this study is to analyze the relationship between parental self-efficacy of working and nonworking mothers and maternal attitude perceived by 11 to 13 years old secondary school students and their self-esteem. The study group consists of 200 subjects: 100 randomly selected students, 50 of whom are children of working mothers and 50 of whom are children of nonworking mothers from 5th,6th, and 7th grade of secondary school in the Pendik district of Istanbul and the other 100 are the mothers of these students. In collecting data related to the students, researcher has been used the Personal Information Form developed by researcher, the Child Report of Parent's Behavior Inventory (CRPBI)-Mother Form for data related to perceived maternal attitudes, and the Piers-Harris Children's Self-Concept Scale (PHCSCS) for the students' level of self-esteem. In collecting the data related to the mothers, researcher has been used the Personal Information Form developed by the researcher, and the Parenting Sense of Competence Scale (PSOC) for their maternal self-efficacy. The obtained data is analyzed with the t-test for paired comparison with Analysis of Variance for multiple comparisons. Additionally, regression analysis is used to determine prediction level of variables. The results indicate that self-esteem of children has not been affected by gender, employment status, or the education level of their mothers. However, the findings show that self-esteem has to a great extent been affected by the parental self-efficacy of mothers and their reactivity to show love, compassion, and consistent discipline. Moreover, the expectations that nonworking mothers have from their children are higher than the expectation of working mothers. Meanwhile, the expectations of mothers who have higher education are higher than the mothers who have lower education. Furthermore, regardless of working status of mothers, maternal self-efficacy and perceived maternal attitudes predicted children's level of self-esteem in positive direction. In accordance with the obtained data, the results have been discussed with literature and some recommendations have been given.

Keywords: Paternal Self-Efficacy, Paternal Attitude, Self-Esteem, Working and Non-Working Mothers.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI……ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR.....iv
ÖZ…….. v
ABSTRACT.....vi
İÇİNDEKİLER…….....vii
TABLOLAR LİSTESİ x
KISALTMALAR LİSTESİ xii
ÖZGEÇMİŞ xiii
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....1
1.1. Öz Yeterlilik Algısı 2
1.1.1. Ebeveyn Öz Yeterlilik Algısı 3
1.2. Ebeveyn Tutumları 5
1.2.1. Baumrind'in Ebeveyn Tutumları Sınıflaması.....5
1.2.2. Rohner'in Ebeveyn Kabul ve Reddetme Kuramı 8
1.3. Benlik Saygısı 11
1.4. Çalışan Anne 14
1.5. Araştırmanın Amacı 19
1.5.1. Hipotezler.....19
1.5.2. Araştırma Soruları 19
1.6. Araştırmanın Önemi 20
1.7. Araştırmanın Varsayımları.....20
1.8. Araştırmanın Sınırlılıkları.....21
1.9. Tanımlar.....21
BÖLÜM 2. YÖNTEM.....23
2.1. Araştırma Modeli.....23
2.2. Araştırma Grubu.....23
2.3. Veriler ve Toplanması 24
2.3.1. İşlem.....25

2.3.2.Çocuklar ile ilgili Kişisel Bilgi Formu 25
2.3.3. Annem ve Ben Ölçeği 26
2.3.4. Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ) 26
2.3.5. Anneler ile ilgili Kişisel Bilgi Formu 28
2.3.6. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu 28
2.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 29
BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUM 30
3.1. Bulgular 30
3.1. 1. Annem ve Ben Ölçeği'ne İlişkin Bulgular 30
3.1. 2. Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeğine İlişkin Bulgular 36
3.1.3. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'ne İlişkin Bulgular 38
3.1.4. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Annem ve Ben Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular 40
3.1.5. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular 41
3.1.6. Annem ve Ben Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular 42
3.2. Yorumlar 44
3.2.1. Annem ve Ben Ölçeği'ne İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması 44
3.2.2. Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği'ne İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması 46
3.2.3. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'ne İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması 49
3.2.4. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Annem ve Ben Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması 51
3.2.5. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması . 52
3.2.6. Annem ve Ben Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması 53
EK'LER 60
Ek 1. Çocuklar İle İlgili Kişisel Bilgi Formu 60

Ek 2. Annem ve Ben Ölçeği…….61
Ek 3. Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği(Phçökö)……...62
Ek 4. Anneler İle İlgili Kişisel Bilgi Formu……64
Ek 5. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği – Anne Formu……..65
KAYNAKÇA……..67

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Grubunun Sosyo-Demografik Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler 24

Tablo 2. Annem ve Ben Ölçeği, Piers Harris Çocuklarda Öz kavram Ölçeği ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği İlişkin Güvenirlilik Testi 24

Tablo 3. Annem ve Ben Ölçeği'ne İlişkin Betimsel İstatistikler 30

Tablo 4. Annem ve Ben Ölçeği'nin (ABÖ) Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler 30

Tablo 5. Annem ve Ben Ölçeği'nin (ABÖ) Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Analizi 31

Tablo 6. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Anne Tutumları Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları 32

Tablo 7. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Çocukların Algıladıkları Anne Tutumları Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları..... 32

Tablo 8. Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Çocukların Algıladıkları Anne Tutumları ANOVA Testi Sonuçları 33

Tablo 9. Çocukların Algıladıkları Davranış Beklentisi Anne Tutumuna İlişkin Tukey Anlamlı Farklar Testi (Anne Eğitim Düzeyine Göre)……..34

Tablo 10. Anne Çalışırkenki Çocuğun Yaşına Göre Çocukların Algıladıkları Anne Tutumları ANOVA Testi Sonuçları (N=100)……..35

Tablo 11. Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği'ne İlişkin Betimsel İstatistikler ..36

Tablo 12. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Benlik Saygısı Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları 36

Tablo 13. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Çocukların Benlik Saygısı Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları 37

Tablo 14. Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Çocukların Benlik Saygısı ANOVA Testi Sonuçları 37

Tablo 15. Anne Çalışırkenki Çocuğun Yaşına Göre Çocukların Benlik Saygısı ANOVA Testi Sonuçları……38

Tablo 16. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'ne İlişkin Betimsel İstatistikler 38

Tablo 17. Çocukların Cinsiyetine Göre Annelerin Ebeveyn Öz yeterlilik Algıları Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları.....38

Tablo 18. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Ebeveyn Öz Yeterlilik Algıları Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları 39

Tablo 19. Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Ebeveynliklerine Yönelik Öz Yeterlilikleri ANOVA Testi Sonuçları 39

Tablo 20. Annelerin Çalışırkenki Çocuklarının Yaşına Göre Ebeveynliklerine Yönelik Öz Yeterlilikleri ANOVA Testi Sonuçları.....40

Tablo 21. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Annem ve Ben Ölçeği'nin Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları 40

Tablo 22. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları 41

Tablo 23. Annelerin Ebeveyn Öz Yeterliliklerinin Çocuklarının Benlik Saygısına Etkisi……....41

Tablo 24. Annem ve Ben Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları…….. 42

Tablo 25. Çocukların Algıladıkları Anne Tutumlarının Benlik Saygılarına Etkisi…… 43

KISALTMALAR LİSTESİ

N: Veri Sayısı

X: Aritmetik Ortalama

F: Frekans

SS: Standart Sapma

Sd: Serbest Derecesi

P: Anlamlılık Düzeyi

t: t değeri

R: Korelasyon Katsayısı

SPSS: (Statistic Packets For Social Seciences) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi

ABÖ: Annem ve Ben Ölçeği

PHÇ: Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği

EYTÖ: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Öz Yeterlilik

ÖZGEÇMİŞ

Büşra Nebioğulları

Psikoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı*
Y.Ls.	2019	Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı
Ls.	2015	Fatih Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Anabilim Dalı (İngilizce Tam Burslu)
Ls.	2015	Fatih Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Anabilim Dalı (İngilizce Tam Burslu)
Lise	2009	Özel Asfa Koleji

Staj

Yıl	*Görev*
2013 -14	Balıklı Rum Hastanesi/ Alkol ve Madde Bağımlılığı Servisinde Gözlem
2013	Bedfordshire Üniversitesi Psikoloji departmanında akademik araştırma 3 ay süreyle Erasmus Stajı, İngiltere

Alınan Burs ve Ödüller

Yıl	*Burs/Ödül*
2011-14	Fatih Üniversitesi Yüksek Onur Belgesi
2012	Fatih Üniversitesi Akademik Başarı Bursu

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : İstanbul, 1990 Cinsiyet: K
Yabancı diller :İngilizce (İyi); İspanyolca (Başlangıç)
GSM/e-posta : busra.uludag@hotmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Çocuğun çevresiyle kurduğu ilk bağ annesiyledir ve bu bağ çocuğun davranışlarının, ilişkilerinin ve hayatı algılayışının temelini oluşturur (Demirtaş, 2001). Ebeveynlerin özellikle annenin çocuk üzerindeki etkisi doğumdan önce başlar ve kurduğu diyalog, aile içerisinde deneyimledikleri, algıladığı ebeveynlik, ailenin çocuğa karşı tutumu, çocuktan beklentileri, çocuğun ileriki yaşantısında kuracağı duygusal bağ ve sosyal ilişkilerde önemli oranda etkili olmaktadır (Yavuzer, 2011). Ayrıca, anneyle olan ilişkinin nasıl algılandığı kişilik gelişimi ve ileriki dönem ilişkilerinde önemli bir yere sahiptir (Yaşar, 2009).

Çocuğun hayatında kilit role sahip olan ebeveynlerin özellikle annelerin ebeveynliklerine yönelik olumlu algıya sahip olmaları önemlidir. Ebeveyn öz yeterliliği algısı, ebeveynin çocuğunu yetiştirmesine yönelik kendi kapasitesi ile ilgili yargı ve inançlarıdır (de Montigny ve Lacharite, 2005). Bandura (1997), ebeveynlik uygulamalarının temelinin yeterlilik inançları olduğunu söylemektedir.

Annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algıları, çocuklarıyla kuracakları bağın kalitesini belirlemesi açısından kritik role sahiptir. Aksoy ve Diken (2009) gelişimleri riskli seyir izleyen bebekler ile annelerinin ebeveyn öz yeterlilik algıları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında bu konuda yapılmış araştırmaları değerlendirmişler ve ebeveyn öz yeterliliği yüksek annelerin çocuklarının gelişimine olumlu katkı sağlayacak uygun anne tutumlarını sergileyebildiklerini gözlemlemişlerdir.

Annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algılarından etkilenen ebeveyn tutumları çocukları birçok açıdan etkilemektedir. Annelerin tutumlarının etkili olduğu bir diğer faktör ise çocuklarının benlik saygılarıdır.

Bu araştırmada, çalışan ve çalışmayan annelerin ebeveyn öz yeterlilik algısı ve 11-13 yaş çocuklarının algıladıkları anne tutumu ve benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, öncelikle öz yeterlilik ve ebeveyn öz yeterliliği, ebeveyn tutumları ve benlik saygısı ile ilgili kuram ve açıklamalardan

bahsedilecek, daha sonra çalışan ve çalışmayan anneler ve çocukları açısından durumun ne olduğu ortaya konulacaktır.

1.1. Öz Yeterlilik Algısı

Öz yeterlilik, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1970'li yılların sonlarına doğru Albert Bandura'nın ortaya attığı ve sosyal bilişsel öğrenme kuramına dayanan bir kavramdır (Bandura, 1977). Bu kavram Bandura (1994) tarafından kişinin belli bir amaca yönelik bir görevi başından sonuna kadar etkili ve etkin biçimde, sonuç alana dek devam ettirebileceğine dair olan inancı olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle, kişinin kendi potansiyel, yetenek ve özelliklerine olan inancı da denilebilmektedir. Dahası öz yeterlilik kişinin yetenekli olmasından ziyade, var olan kaynaklarının farkında olup, bu kaynakları doğru ve uygun şekilde kullanabileceğine dair güven duymasıdır. Ayrıca öz yeterlilik kavramı, planlama, örgütlenme, organize olma gerekli yetenek ve yeterliliklerin bilincinde olunması ve zorluklar sonucu elde edilen kazanımların sağladığı güdülenme seviyesi gibi faktörleri kapsamaktadır (Yıldırım & İlhan, 2010).

Öz yeterlilik; başarılı girişim ve tecrübeler, aynı koşullarda başarılı olan diğer insanların göstermiş olduğu başarı örnekleri, davranışlarla ilgili olumlu geri dönüşler ve olumlu duygu durumu gibi kaynaklardan beslenip etkilenmektedir (Yıldırım & İlhan, 2010). Öte yandan öz yeterlilik; kişinin duygusal, bilişsel, seçim yapma süreçleri ve motivasyon gibi psikolojik işlevlerini etkilemektedir (Bandura, 1994).

Bilişsel süreç: Bir eylem yapılmadan önce nasıl hareket edileceğine dair plan yapılmaktadır. Kişinin öz yeterlilik inancı, yapacağı planları kendi lehine faydalı ve olumlu olacak şekilde oluşturmasına katkı sağlamaktadır.

Duygusal süreç*:* Kişinin öz yeterlilik düzeyinin yüksek oluşu kaygı, depresyon gibi olumsuz duygu durumlarını kontrol edebilmenin yanı sıra bu duygulara sebebiyet verecek olayları da kontrol edebilmeyi sağlamaktadır.

Seçim süreci: Öz yeterliliği yüksek kişiler zorlu görevleri seçerlerken, öz yeterliliği düşük kişiler zorlu görevlerden kaçınırlar.

Motivasyon: Bir davranışın sonucuna yönelik beklentiler ile ilgili bilişsel süreç olarak tanımlanan motivasyon kişinin kapasitesine yönelik inancına göre belirlenir. Başka bir

deyişle, öz yeterlilik düzeyi motivasyon düzeyini belirlemektedir (Schunk ve Gunn, 1986 akt. Demir, 2015).

Öz yeterliği düşük ve yüksek bireylerin en temel farkı öz yeterliliği yüksek olanların zorluklar karşısında yıkılmadan ve yılmadan hedefe doğru ısrarcı bir şekilde yol almalarıdır (Bandura, 1997). Bu bağlamda öz yeterliliği yüksek bireyler, olası bir olumsuzlukta başarısızlığı kendinde değil, kullandığı yöntem ve stratejilerdeki aksaklık ve hatalarda ararlar (Yıldırım & İlhan, 2010). Kişinin kendini öz yeterlilik açısından değerlendirdiği bir alanda ebeveynlikleridir. Çocuklarının gelişiminde önemli etkiye sahip olan anne babaların kendi ebeveynliklerine yönelik öz yeterliliklerinin yüksek olması, çocuklarını yetiştirirken karşılaştıkları zorluklarla mücadele etme, olası bir sorunda kendini değil tutum, davranış ve yöntemlerini sorgulama ve sorunlara çözüm odaklı yaklaşma eğilimlerini arttırmaktadır.

1.1.1. Ebeveyn Öz Yeterlilik Algısı

Ebeveyn öz yeterliliği algısı, ebeveynin çocuğunu yetiştirmesine yönelik kendi kapasitesi ile ilgili yargı ve inançlarıdır (de Montigny ve Lacharite, 2005). Aksoy & Diken (2009) ebeveyn öz yeterliliğini, anne babaların ebeveynlik görevlerini uygun şekilde yerine getirmeye dair beklentilerinin derecesi, çocuklarının gelişimine olumlu anlamda etki gösterdiklerine yönelik algıları ve yeterli ve gerekli ölçüde ebeveynlik yaptıklarına dair inançlarının derecesi olarak tanımlamaktadır. Bandura (1997), ebeveynlik uygulamalarının temelinin yeterlilik inançları olduğunu söylemektedir.

Çocuğun hayatında kilit role sahip olan ebeveynlerin özellikle annelerin ebeveynliklerine yönelik olumlu algıya sahip olmaları önemlidir. Ebeveynliğe yönelik öz yeterlilik algısının olumlu olması, ebeveynlik görevini sağlıklı yerine getirmek için gereklidir. Ebeveynliğe yönelik olumlu algısı olmayan anne, çocuğu ile yeteri kadar ilgili olamamakta ve sağlıklı ilişkiler kurmakta zorlanmaktadır. Bu şekilde devam eden ilişki çocuğun gelişimini ve kişiliğini olumsuz etkilemektedir. Çocuğun içe dönük, güvensiz, çekingen ve bencil olmasına neden olabilmektedir (Çağdaş & Seçer, 2002 akt. Çiftçi Topaloğlu, 2013). Öte yandan, ebeveyn öz yeterlilik algısının yüksek olması, annenin çocuğuna karşı tutarlı ve doğru davranmasına katkı sağlamaktadır.

Ebeveyn öz yeterliliği; annelik yaşından, bekâr anne olma durumundan, sosyal desteklerden ve sosyo-ekonomik durumdan etkilenmektedir (Aksoy & Diken, 2009). Ayrıca annelerin yaşadıkları stres ve depresyon, ebeveyn öz yeterliliklerine olumsuz etki etmekte buna bağlı olarak çocuklarda davranış problemleri görülmekte ya da annelerin çocuklarının davranışlarını olumsuz algılama eğilimi artmaktadır (Hassall, Rose ve McDonald, 2005 akt. Dursun & Yıldız Bıçakçı, 2015).

Öte yandan, öz yeterlilik düzeyi ile ebeveynlik becerileri ve kalitesi arasında ilişki bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, ebeveyn öz yeterliliğinin yüksek oluşu; anne babaların daha duyarlı, etkili, cezalandırıcı olmayan bakım verme eğilimleri, uygun ve uyumlu ebeveyn becerileri ile ilişkilidir (Büyüktaşkapu, 2012). Benzer şekilde, ebeveyn öz yeterliliğin yüksek oluşu, özellikle anne ve çocuklara, sağlıklı ve pozitif anne çocuk ilişkisi, duyarlı ve ilgili anne tutumları, olumlu duygu durum ve ruh hali ve daha düşük depresyon ve daha az psikolojik sorunlar gibi katkılar sağlamaktadır (Öztürk & Giren, 2015). Ayrıca, annelerin ebeveyn öz yeterlilikleri ile çocuklarının sosyal, bilişsel ve dil gelişimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Aksoy & Diken, 2009).

Ebeveyn öz yeterliliği yüksek ebeveynler, çocuklarının gelişimlerini olumlu anlamda destekleyecek uygun koşulları sağlamakta yüksek kapasite ve potansiyele sahip iken (Coleman ve Karraker, 2000), düşük ebeveyn öz yeterliliği olan ebeveynler ise olası bir sorunda yüksek kaygı ve gerginlik hissedip, zorluklardan korkan ve zorlu görevlerden kaçan bir tutum sergilemekte ve kendi yeterliliklerine dair inançları zayıf olmaktadır (Weaver ve diğerleri, 2008 akt. Öztürk & Giren, 2015).

Dahası, ebeveyn öz yeterliliği yüksek anneler, çocuğunu koşulsuz kabul etme, çocuğuna gerekli uyaranı sağlama ve çocuğu ile olumlu etkileşim içinde olma konusunda başarılı iken, düşük ebeveyn öz yeterliliği olan anneler ise, çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuramamakta, çocuklarının davranışlarını olumsuz algılamakta ve problemli davranışlarıyla baş etmede zorlanmaktadır (Coleman, 2003; Elibol vd., 2007). Buna göre, annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algıları, çocuk gelişimini doğrudan etkilemektedir (Akt. Dursun & Yıldız Bıçakçı, 2015). Çocuğun gelişimine etki eden ve annelerin öz yeterlilik algılarından etkilenen bir diğer faktör ise, annelerin ebeveyn tutumlarıdır.

1.2. Ebeveyn Tutumları

Tutum, kişinin kendine, belli bir nesneye ya da olaya yönelik bilgi ve deneyimlerine dayanarak duygu düşünce ve davranışlarını oluşturan ön eğilimdir (Baysal, 1981). Tutumlar; doğuştan gelmeyip sonradan kazanılan tecrübe, taklit, pekiştirmeler ve sosyal öğrenmeler sonucu oluşur (Kağıtçıbaşı, 2005). Ebeveyn tutumları ise anne babaların çocukların sosyal, psikolojik ve kişilik gelişimlerine etki edecek şekilde olumlu ya da olumsuz tepkide bulunma eğilimidir (Yavuzer, 1998). Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları çocukların kendilerini algılamalarını, sosyal ilişkilerini ve duygusal gelişimlerini şekillendirmektedir (Akt. Yılmaz, 2014).

Ebeveyn tutumları çocuk gelişiminde ve çocuğun sağlıklı bir birey olarak yetişmesinde önemli rol oynamaktadır.

1.2.1. Baumrind'in Ebeveyn Tutumları Sınıflaması

Baumrind (1971) anne baba tutumlarının etkileri üzerine çalışma yapan en önemli kişilerden biridir. Baumrind'in ebeveyn tutumları ile ilgili sınıflandırması ise birçok çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Baumrind; kontrol, açık iletişim, olgunluk beklentisi ve bakım/destek olmak üzere dört boyuttan bahseder. Kontrol boyutu, anne babaların çocuklarına koydukları kuralları ve çocuklarının bu kuralları ne derece yerine getirmek zorunda olduklarını içerir. Açık iletişim boyutu, ebeveynlerin kararlarında ne derecede çocuklarına danıştıkları, onların düşüncelerine ne derecede önem ve saygı gösterdikleri ve çocuklarına getirdikleri sınırlamaların nedenlerini ne şekilde açıkladıklarını kapsar. Olgunluk beklentisi, ebeveynlerin çocuklarını tüm gelişim alanlarında ne oranda desteklediklerini gösterir. Bakım/destek boyutu ise, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını giderirken ne derece sevgi dolu, içten ve yakın davrandıklarını gösterir.

Baumrind bu dört boyutu içeren üç ebeveyn stilinden bahseder. Bunlar; demokratik, otoriter ve izin verici ebeveyn tutumlarıdır (Baumrind, 1967, 1971). Daha sonra Maccoby ve Martin, ilgisiz ebeveyn tutumu olarak adlandırdıkları dördüncü bir ebeveyn tutum tarzını eklemişlerdir (Maccoby & Martin, 1983).

Baumrind (1971), ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarında ölçülü olmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır. Ebeveynin aşırı müdahaleci, cezalandırıcı olmaması kadar mesafeli ve ilgisiz de olmaması gerekmektedir. Çocuklarına karşı ilgili, şefkatli ve aynı zamanda da sınır ve kural koyabilen ebeveyn olmak önemlidir. Baumrind (1971) ebeveyn tutumlarını dört aşamada ele almıştır (Akt. Santrock, 2012):

Otoriter ebeveyn, çocuklarının kendi çizdikleri sınırlara itaat etmelerini ve belli kalıplar içinde olmasını bekleyen, aşırı kuralcı ve kontrolcü anne babalardır. Çocuklarına seçim hakkı vermeyen, özel alan tanımayan, anlayışsız, hoşgörüsüz ve baskıcı bir tutum sergilerler. Çocuklarını eğitme ve terbiye etmede ceza yöntemini uygularlar. Çocuklarının hata ve yanlışlarına karşı toleransları düşüktür. Eleştirel ve çoğu zaman yargılayıcıdırlar. Çocuklarından beklentileri yüksek olduğu halde kendileri çocuklarının istek ve ihtiyaçlarını göz ardı ederler. Otoriter ebeveynlerin çocukları; genellikle mutsuz, tedirgin, kaygılı, çekingen, stresli ve öz güveni düşük çocuklardır. Rekabet ortamlarından ve kendilerini bir başkasıyla kıyaslayacakları durumlardan kaçınırlar. İletişim becerileri ve bir işi başlatma girişimlerinde başarısızdırlar.

Demokratik ebeveyn, çocuklarını olduğu gibi kabul eden, sevgi dolu, anlayışlı ve destekleyici anne babalardır. Bu ebeveynler, çocuklarının bağımsız bir birey olmalarını teşvik ederken, uyulması gereken kurallara önce kendileri uyarak kuralların çocukları tarafından benimsenmesi ve içselleştirilmesine öncülük ederler. Çocuklar seçimlerinde belli sınırlar içinde özgürdürler. Demokratik ebeveynler, çocuklarının ilgi, istek ve yetenekleri önemseyip, onlara uygun ortam ve koşullar oluşturarak destek olurlar. Çocuklarından yapabildiklerinden fazlasını beklemezler. Hata ve yanlış yapmalarına karşı toleranslıdırlar ve yapıcı değerlendirmelerde bulunurlar. Aile içinde söz hakkına sahip olan çocuklar, kendilerini ifade etme imkânı buldukları için iletişim becerileri gelişir. Demokratik ebeveyn tutumlarıyla yetişmiş çocuklar, mutlu, öz güvenli, sorumluluk sahibi ve sosyaldirler. İnsan ilişkilerinde ve çevreyle uyum sağlamada beceriklidirler. Otoriteye ve kurallara saygılı olan bu çocuklar, üretken, girişimci ve başarılıdırlar.

İhmalkâr ebeveyn, çocuklarına karşı ilgisiz ve vurdumduymaz tavırlar sergileyen anne babalardır. Çocuklarının varlığı ve yokluğunu fark etmeyen, hoşgörüden farklı olarak boş vermiş tutum içindedirler. Bu ailedeki çocuklar ebeveynlerinin öncelikleri

arasında olmadıklarını düşünürler. Ebeveynleriyle iletişimleri zayıf olan çocuklar yalnızlık ve değersizlik duyguları içindedirler. İhmalkâr ebeveyne sahip çocuklar, öz güveni ve öz saygısı düşük, insan ilişkilerinde başarısız ve saldırgan tavırlar sergileyebilen çocuklardır. Dikkat ve ilgi çekmek için etrafına ve kendilerine zarar verebilirler. Ailesine ve kendisine yabancılaşan bu çocukların, hayattan ve kendilerinden beklentileri düşüktür.

İzin verici (Hoşgörülü) ebeveyn, çocuklarına aşırı ilgi gösteren, her istediğini yapan, sınır koymayan anne babalardır. Bu ebeveynler, çocuklarına karışmadıklarında çocuklarının üretken ve öz güveni yüksek çocuklar olacaklarına inanırlar. Fakat bu ebeveyn tutumuyla yetişmiş çocuklar, başkalarına saygı duymayan, kendi davranışlarını kontrol edemeyen, hükmedici, bencil ve uyumsuz olabilmektedir. Sosyal ilişkilerinde problem yaşayan bu çocuklar, ilişkilerinde talepkar olan ve hep kendi istediklerini yapma eğiliminde olmaktadırlar.

Baumrind'in yaklaşımını esas alan sonraki çalışmalar, ebeveyn tutum stillerinin, ilgi (kabul) ve kontrol (disiplin) olmak üzere iki temel boyutun kesişmesiyle oluşan dört kategori olarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağını öne sürmüşlerdir (Darling ve Steinberg, 1993; Maccoby ve Martin, 1983; Steinberg, Mounts, Lamborn ve Dornbusch, 1991 akt. Sümer, Gündoğdu Aktürk & Helvacı, 2010).

Dört kategori ilgi (kabul) ve kontrol (disiplin) temel boyutlarının yüksek ve düşük düzeylerinin farklı kesişimleri olarak tanımlanmıştır. Boyut düzeyinde oluşan sınıflamada yüksek ilgi ve yüksek kontrol düzeyinin kesişimi demokratik ebeveyn tutum tarzı ve düşük ilgi ve yüksek kontrol düzeyinin kesişimi otoriter ebeveyn tutum tarzları olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama, Baumrind'in demokratik ve otoriter ebeveyn tutum stilleri ile benzerken, bu modelde Baumrind'in izin verici ebeveyn olarak tanımladığı stili iki farklı kategori ile tanımlanmaktadır. Buna göre, yüksek ilgi ve düşük kontrolün birlikte görülmesi izin verici-şımartan ebeveyn tutum tarzı olarak tanımlanırken, ilgi ve kontrol düzeyinin düşük olduğu durum ihmalkâr ebeveyn tutum tarzı olarak tanımlanmıştır (Sümer, Gündoğdu Aktürk & Helvacı, 2010).

Baumrind, ebeveyn tutum stillerinin çocuk üzerindeki etkilerine yoğunlaşırken, bir diğer kuramcı olan Rohner ebeveyn tutumlarından ziyade çocukların ebeveynlerinin tutumlarını nasıl algıladıklarına vurgu yapmıştır.

1.2.2. Rohner'in Ebeveyn Kabul ve Reddetme Kuramı

Ronald P. Rohner tarafından ortaya atılan, Ebeveyn Kabul ve Red Kuramı (Parental Acceptance-Rejection Theory), anne, baba ve çocuk ilişkisinde çocuğun algıladığı kabul veya reddedilme nedenlerinin, sonuçlarının ve bunun çocuk üzerindeki duygusal, davranışsal ve sosyal-bilişsel etkilerinin açıklandığı bir sosyalleşme kuramıdır. Daha sonraları, "Kişilerarası Kabul Red Kuramı" olarak da adlandırılan bu kuram, çocuk ve yetişkinlerin ebeveynlerinin davranışlarına yönelik subjektif algı ve yorumlamalarını içermektedir. Ayrıca, Rohner bu teorisinde, çocukluk çağında algılanan ebeveyn kabul ve reddinin kişilerin sonraki dönemlerindeki (çocukluk ve yetişkinlik) psikolojik uyumları üzerindeki etkilerini incelemiştir (Rohner, 1975, 1986).

Rohner (1986), farklı toplumlarla yaptığı birçok çalışmaların sonucunda, sıcaklık alma ihtiyacının evrensel bir ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşmıştır. Her insan kendisi için önemli olan kişilerden sıcaklık alma ihtiyacı hisseder.

Kuramın sıcaklık ve kontrol olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Ebeveyn sıcaklık boyutunu; olumlu tarafında ebeveyn kabulü (sevgi, sıcaklık, şefkat) ve olumsuz tarafında ebeveyn reddi (sevgi ve sıcaklık eksikliği, fiziksel ve sözel yaralayıcı davranışlar) oluşturmaktadır. Ebeveyn kontrol boyutu ise, bir ucunda aşırı kısıtlayıcı ve diğer ucunda aşırı izin verici ebeveyn davranışlarının bulunduğu iki uçlu uzantıdan oluşmaktadır (Pettingill ve Rohner, 1985). Ebeveyn sıcaklık boyutu, ebeveyn ve çocuk arasındaki bağın kalitesine ve ebeveynin çocuğuna duygularını ne şekilde ifade ettiğine odaklanır. Ayrıca bu kuram, ebeveynin çocukla olan etkileşimine ve çocuğun bu etkileşimi nasıl algıladığına diğer bir ifadeyle çocuğun ebeveyn kabul ve reddine yönelik zihinsel tasarımı ve subjektif algısına yer vermektedir (Rohner, 1986 akt. Eryavuz, 2006).

Ebeveyn kabulü, anne ve babanın çocuğuna karşı sıcaklık, şefkat, yakınlık ve sevgisinin sözel ve/veya fiziksel olarak ifade edilmesidir. Anne babalar, öpme, okşama, gülümseme, kucaklama gibi fiziksel olarak çocuklarına sevgilerini ifade edebildikleri gibi, güzel sözler söyleme, takdir etme, övme, şarkı söyleme ve hikayeler anlatma gibi sözel

olarak da sevgilerini gösterebilmektedir. Ebeveynin çocuğuna sevgi göstermesi, bakım, onay ve destek vermesi gibi davranışlar çocuğunu kabul edişinin davranışsal yansımasıdır.

Ebeveynin çocuğunu reddetmesi ise, çocuğuna karşı sevgi, şefkat ve sıcaklık hissetmemesi veya bu duyguları açıkça göstermemesidir. Rohner'e (1986) göre, çocuklar dört şekilde anne babaları tarafından reddedildiğini algılar. Ebeveynleri tarafından sevgi, şefkat ve sıcaklık görmediklerinde, ebeveynleri düşmanca hisler taşıyıp, saldırgan tavırlar sergilediklerinde, ebeveynleri kayıtsız kalıp onları ihmal ettiklerinde ve son olarak, ebeveynleri tarafından görünür bir reddetme, düşmanlık ve ihmal olmadığı halde çocukların anne babaları tarafından sevilmediğini düşünmeleri şeklinde olmaktadır.

Ebeveynlerin görünür bir reddetme göstermedikleri fakat çocukların ise ebeveynleri tarafından reddedilme ve sevilmeme algısı olarak da ifade edilen ayrışmamış red, açıkça davranışsal ifade olmaksızın çocukların ebeveynleri tarafından yok sayılma, reddedilme ya da sevilmeme inancını taşımalarıdır.

Ebeveyn kontrolü ile çocukların davranışlarının ebeveynleri tarafından ne kadar sınırlandırıldığı ve bu sınırlamalarda ebeveynlerin ne kadar ısrarcı ve zorlayıcı oldukları kastedilmektedir. Ebeveyn kontrol boyutunun bir ucunda çocuklarının davranışlarını nadiren veya hiç sınırlamayan düşük kontrollü ebeveynler ile (izin verici), diğer ucunda ise çocuklarına kural koyup sürekli sınırlama getiren ve çocuklarını sık sık denetleyen yüksek düzeyde kontrollü ebeveynler (kısıtlayıcı) yer almaktadır.

Ebeveynler genellikle çocuklarına evdeki görevler, kurallara uymak, ahlaki değerler, saldırganlık, cinsellik ve tuvalet eğitimi gibi konularda sınırlama getirirler. Fakat izin verici ve düşük düzeyde kontrolcü ebeveynler, güvenlik ile ilgili durumlar dışında çocuklarına kural koymayıp, çocuklarını yönlendirmezler. Bunun aksine kısıtlayıcı ve yüksek düzeyde kontrolcü ebeveynler, çocuklarının her yaptığını, her adımını kontrol etme eğilimindedirler. Çocuklarına sürekli kural koyup bu kurallara uymalarını beklerler. Bu ise çocuklarının bağımsız hareket etmesini ve belli becerileri destek almadan yapmasını sınırlandırır (Rohner & Rohner, 1981). Ebeveyn Kabul Red Kuramının temellendiği fenomenolojik yaklaşıma göre, çocuklarının ne yaşadığı değil bu yaşadıklarını nasıl algıladığı ve anlamlandırdığı önemlidir. Bu açıdan bakıldığında

ebeveyn tarafından reddedilme bir yargı değil, çocuğun reddedildiğine dair inancı ve algısıdır (Akt. Eryavuz, 2006).

Son yıllarda Barber (1996) ve Barber, Maughan ve Olsen (2005), demokratik ve otoriter ebeveyn tutumlarında yüksek düzeyde olan kontrol (disiplin) boyutu yerine davranışsal ve psikolojik kontrol kavramını ortaya atmışlardır (Akt. Sümer, Gündoğdu Aktürk & Helvacı, 2010). Davranışsal kontrol, anne babaların çocuklarına kurallar koyarak ve çocuklarının davranışlarını gözlemleyerek onları takip ve kontrol etmeleri şeklinde tanımlanabilir. Davranışsal kontrolün en temel özellikleri, çocuğun davranışlarını gözlemlemek, bunlar hakkında bilgi sahibi olmak ve disiplinde tutarlılıktır. Psikolojik kontrol ise çocuğun ne düşüneceğini ve hissedeceğini kontrol etmek isteği olarak tanımlanabilir (Barber, Olsen ve Shagle, 1994). Psikolojik kontrol çok boyutlu bir ebeveyn davranışıdır ve genellikle suçluluk yaratma, sevgiyi geri çekme, aşırı müdahale ve disiplin amaçlı aşırı mesafeli davranma gibi ebeveyn davranışlarını kapsar (Öztürk, Kındap ve Sayıl, 2006). Bu nedenle, davranışsal kontrolün genellikle olumlu davranışsal ve gelişimsel sonuçlarla ilişkili olduğu, psikolojik kontrolün ise en başta içselleştirme davranışı olmak üzere birçok olumsuz davranışsal ve gelişimsel sonuçla ilişkili olduğu bulunmuştur (Akt. Sümer, Gündoğdu Aktürk & Helvacı, 2010).

Günümüzde anne baba tutumları, ebeveyn desteği, ebeveyn kabulü, özerklik verme, izleme ve cezalandırma gibi değişik boyutlarda değerlendirilmektedir (Sevim, 2013 akt. Yılmaz, 2014). Bu araştırmada da algılanan anne tutumları; tepkisellik, davranış beklentisi, davranışları yönlendirme, psikolojik kontrol ve özerkliği destekleme olarak ele alınmaktadır. Tepkisellik ve özerkliği destekleme demokratik anne tutumlarıyla, davranış beklentisi, davranışı yönlendirme ve psikolojik kontrol ise baskıcı-otoriter anne tutumlarıyla eşdeğer tutulmuştur.

Ebeveyn tutumlarının çocukların gelişimi üzerindeki etkileri ile ilgili birçok araştırma bulunmaktadır. Bunlardan biri de ebeveyn tutumlarının çocukların benlik saygıları üzerindeki etkileridir. Demokratik ve kabul edici ebeveyn tutum ve davranışlarının çocukların ve ergenlerin benlik saygısına doğrudan ve olumlu etkileri olduğu gibi (Coopersmith, 1967; Rosenberg, 1965), otoriter ve baskıcı ebeveyn tutumlarının da benlik saygısına olumsuz etkileri bulunmaktadır. Araştırmalara göre, ebeveyn tutumlarının kabul ve kontrol boyutları, çocukların akademik başarısı, sosyal

yeterliliği ve benlik saygılarıyla ilişkili bulunmaktadır (Baumrind, 1971; Maccoby & Martin, 1983). Steinberg ve diğerleri de (1992), anne babalarından yeterince sevgi ve ilgi görmeyen çocukların sosyal yeterliliği ve benlik saygılarının düşük, bağımlılıklar ve suça yönelme gibi olumsuz davranışlara eğilimlerinin ise yüksek olduğunu ileri sürmektedir (Akt. Aktaş Özkafacı, 2012).

1.3. Benlik Saygısı

Benlik; bir bireyin kişiliğinin temelini oluşturan, bireyin özelliklerinin tamamıdır (Thompson ve Goodman, 2011; Thompson, Winer ve Goodvin, 2011 akt. Santrock, 2012). Ayrıca Benlik; benlik saygısı ve benlik kavramını içermektedir. Susan Harter (2006), benlik saygısı ve benlik kavramını birbirinden ayırarak, benlik değeri ve benlik imajı olarak da bilinen benlik saygısını bütünsel bir benlik değerlendirmesi, benlik kavramını ise benliğin belirli bir alana özgü değerlendirmesi olarak tanımlamıştır (Akt. Santrock, 2012). Öte yandan Myers'e (2015) göre benlik saygısı, benliğin bütün alanlarının genel değerlendirmesine bağlı bütüncül değer duygusudur. Bu araştırmada da benlik saygısı bütüncül bir benlik değerlendirmesi ve benlik değeri olarak ele alınmaktadır.

Benlik saygısının oluşması benlik gelişimi ile mümkün olmaktadır. Benlik ile ilgili çalışmalar James'e (1890, 1892) kadar uzanmakta olup gelişim psikologları benlik gelişimi ile ilgili Freud, Piaget ve özellikle James'ten etkilenmiştir. Başlangıçta Freud'un anne ve bebeğin tek bir vücut gibi simbiyotik bir bağ içinde olduğu ve bebeklerde ayrılık duygusu olmadığı görüşü savunulsa da günümüzde bu görüş reddedilmektedir (Harter, 1998). Çocuğun kendisiyle ilgili düşünce ve görüşleri ile benlik duygusunun açıklanması ise Piagetin kuramına dayanmaktadır. James ise benlik kavramını, "I" öznel benlik ve "me" nesnel benlik olarak ayırmaktadır. Öznel benlik diğerlerinden ayrı olan benlik, varoluş farkındalığıdır. Nesnel benlik ise, kişinin fiziksel özellikleri gibi nesnel olarak bilinebilecek özelliklerinin farkında olmasıdır (Akt. Bee & Boyd, 2009).

Bebekler yaşamının ilk yılı içerisinde özne olduğunu fark eder ve bir şeyler yapabildiği duygusu gelişir. Piaget'eye göre, 9-12 aylar arasında gelişen nesne devamlılığı, öznel benliğin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu sayede bebek, var olduğu ve bu var oluşun devamlılığı olduğunu fark eder. Lewis & Ramsay 2004 yılında

yaptığı araştırmaya göre bebeklerde benlik farkındalığı 21. aydan sonra artış göstermektedir (Akt: Bee & Boyd, 2009).

Benlik farkındalığı ile birlikte benlik gelişimi inşa olmaya başlayan çocuk, çevresiyle aktif olarak etkileşim içine girmeye başlar. Çeşitli girişimlerde bulunur ve bu girişimleri sonucunda deneyimledikleri ile kendisine dair olumlu veya olumsuz düşünceler geliştirir. Çocuğun ilk yıllardan itibaren en çok iletişim ve etkileşimde bulunduğu annesi ve ailesi olmakta olup zamanla bu çevre genişlemeye başlar. Özellikle ailesinin daha sonra sevdiği ve değer verdiği kişilerin geri bildirimleri kendisini algılamasında etkili olur.

Benliğin oluşumunda diğer insanlarla olan etkileşimin önemine vurgu yapan Cooley'e (1902) göre, çocuk kendiyle ilgili bilgileri onun için önemli olan kişilere dayanarak oluşturur. Diğer bir ifadeyle, kendisi için önemli olan kişilerin görüşleri kendi benliğine dair bilgi edinmesine katkı sağlar (Harter, 1990; akt. Argun, 2005).

Anne ve çocuk arasındaki iletişim ve etkileşim çocuğun kendini ve dış dünyayı algılamasında büyük oranda etkilidir. Doğduğundan itibaren ihtiyaçları düzenli ve uygun şekilde karşılanan çocuk güven duygusunu hissetmekte kendini ve dış dünyayı olumlu algılamaktadır. Çocuk hissettiği bu güven duygusuyla çevresini, dış dünyayı keşfedebilecek ve aktif bir şekilde deneyimler kazanacaktır (Yavuzer, 2004). Bu açıdan, ebeveynlerin genellikle birincil bakım veren olmaları nedeniyle özellikle annelerin, çocuklarını olduğu gibi kabul edip desteklemeleri çocuklarının olumlu benlik saygısına sahip olmaları için ortam hazırlar (Arı & Metin, 1992). Bu şekilde çocuklar özgün bir şekilde var olabilecek, kendine has anlayış ve görüşleri oluşabilecektir. Aksi halde sürekli onu kontrol eden, bağımsız hareket etmesine imkân tanımayan ebeveynlerle, çocuk kendini ve çevresini keşfedemeyecek ve deneyimleri sınırlanacaktır (Yavuzer, 2005 akt. Özçiçek, 2014).

Sullivan'a göre de çocuk kendini değerlendirirken anne babası gibi önem ve değer verdiği insanların etkisinde kalır. Kendi benliğini onların verdikleri değerin bir yansıması olarak görür. Olumlu değerlendirme ve geri bildirimler çocuğun kendini olumlu görmesini ve değerlendirmesini sağlar (Öner, 1987).

Erikson (1968), benlik saygısının sekiz tane psikososyal gelişim evresinin ilki olan temel güvene karşı güvensizlik ve ikinci evre olan özerkliğe karşı kuşku ve utanç dönemlerinin sorunsuz atlatılmasıyla yüksek olacağını belirtmektedir. İlk evrede, annenin zamanında, düzenli aralıklarla ve sevgiyle bebeğin ihtiyaçlarını gidermesi ile bebekte değerli olduğu duygusu ve güven duygusunu oluşur. İkinci evrede ise çocuk karar verme, düşünme, özerk olma, kendini çevreye kabul ettirme gibi özelliklerini geliştirmektedir. Her iki evrenin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi benlik saygısının olumlu ve yüksek olması açısından önemlidir (Akt: Maşrabacı, 1994).

Benlik saygısına üzerinde etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Benlik saygısı; ergenlik dönemi, zorlu okul geçişleri, problemli aile ilişkileri ve stresli durumlarda düşebilen; sevginin koşulsuz olduğu, fikirlerin özgürce ifade edilebildiği, net ve adil kuralların olduğu, sağlıklı ve uyumlu aile ortamı (Coopersmith, 1967), aile bağlarının güçlü oluşu, ailenin birlikte yeterince vakit geçirmesi, kaliteli aile içi etkileşimin olması (Baldwin ve Hoffman, 2002), sosyal destek (Galambos, Barker ve Krahn, 2006) ve akran onayı (Harter, 1990) gibi koşullarda yükselebilen yaşam boyu dalgalanabilen dinamik bir yapıdır (Akt: Santrock, 2012).

Yukarıda annelerin ebeveyn öz yeterlilikleri, kullandıkları ebeveyn tutumları ve çocukların benlik saygısından söz edilmiştir. Annenin çocuk gelişimindeki önemli rolü, onun ebeveynlik sürecini etkileyen faktörlerin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Nitekim literatürde annelerle ilgili farklı değişkenler üzerinden birçok araştırma bulunmaktadır. Bunlardan biri ve en tartışmalı olanı annelerin çalışma durumudur.

Literatürde, annelerin çalışma durumu ve bunun çocuk gelişimine olan etkileri ile ilgili birçok farklı ve çelişik sonuçlar bulunmaktadır.

Bazı araştırmalar çalışan annelerin çocuklarının daha fazla davranış problemi yaşadığını söylerken, bazıları ise annesi çalışan çocukların psikososyal gelişimlerinin daha iyi olduğunu göstermektedir (Yeşilyaprak, 2004).

Çalışan anneler ve çocukları arasındaki ilişkinin çocukları bağımsız olmaya daha fazla teşvik ettiği ve bireyselleşme sürecinde etkili olduğu belirtilirken, çalışmayan annelerin çocukları daha fazla bağımlı olma eğiliminde olabilmektedir (Söylemez, 2004). Benzer şekilde, çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarının bağımlılık eğilimlerinin

incelendiği araştırmada (Gürsoy, Aral, Bütün Ayhan, & Aydoğan, 2004), çalışmayan annelerin çocuklarının, çalışan annelerin çocuklarına göre daha fazla bağımlılık eğiliminde olduğunu belirtmektedir.

Çalışmayan anneler çocuklarının fiziksel bakımına daha fazla zaman ve enerji harcayıp, gün boyu birlikte olmaktan kaynaklı anne çocuk ilişkisinin yıpranması durumu ile karşı karşıya kalabilirken, çalışan annelerse gün içinde evde olduğu saatlerde çocuklarının fiziksel bakımına daha az zaman ayırıp çocuğuyla daha fazla ilgilenerek işten kaynaklı kayıp zamanı telafi etmektedirler (Aktaş, 1997). Ayrıca, Çalışan ve eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarıyla daha kaliteli zaman geçirdiği ve çocuklarının daha fazla sosyal davranışlar sergiledikleri görülmektedir (Güleç, 1998).

1.4. Çalışan Anne

İnsanlık var olduğundan beri kadın üretim hayatında aktif olarak yer almıştır. Her toplumda kadının gerek evin içinde gerekse evin dışında sorumlulukları olmuştur. Örneğin, tarım toplumlarında kadının ev içinde annelik ve ev işlerinin yanı sıra evin dışında da toprağı ekip biçmek, ürünleri hasat etmek görevleri arasında görülmektedir. Fakat kadının evin dışında ücretli olarak çalışması oldukça yeni bir olgudur (Razon, 1983:1).

Kadınların çalışma hayatına girmesi Sanayi Devrimiyle mümkün olmuştur (Ertürk 2008:7). Sanayileşme ile birlikte değişen toplum yapısı, üretimin konumlanmasında erkek ve kadının rollerini ve çalışma alanlarını belirlemiştir (Önel, 2006). Dünyadaki bu değişim ülkemizde de etkili olup çalışan kadınların sayısı giderek artmaktadır. Bu artışla birlikte, aile ve toplumsal yapı da değişip dönüşmektedir. Türkiye'nin bir sanayi toplumunun tüm geçiş aşamalarını (sanayi-öncesi, sanayi ve sanayi-sonrası) birlikte yaşaması, geleneksel değerler ve sanayi sonrası oluşan yeni değerlerin çakışması ve çatışmasına neden olmuştur. Buna bağlı olarak kadının geleneksel rollerine yönelik değerler sürdürülürken, çalışan kadına yönelik değişen değerler de aynı anda varlığını sürdürmektedir. Bu durum ise birçok soruna neden olmaktadır (Çiftçi, 2004:28).

Ücretli olarak çalışan kadınların giderek artması bu durumun olumlu ve olumsuz yönlerinin tartışılmasına neden olmuştur. Bir yandan kadının çalışmasının sağladığı yararlar vurgulanırken öte yandan kadının ev ve çalışma hayatında karşılaştığı sorunlara

dikkat çekilmektedir. Özellikle ekonomik sıkıntılar sebebiyle çalışmak zorunda kalan kadınlar, hem ev işleri ve annelik sorumlulukları hem de çalışma koşullarının zorluğu ve toplumsal baskının olumsuz etkileri altında kalmaktadır (Topçu, 2018).

Çalışan anneler, sadece ev ve annelik sorumlulukları, çalışma koşullarının zorluğu, anneliklerinin yargılanmasına yönelik toplumsal baskılar gibi dışsal faktörlerin yanı sıra çocuklarından ayrı kalmanın vermiş olduğu vicdan azabı, suçluluk duygusu gibi içsel faktörlerin de etkisi altında kalmaktadırlar. Buna bağlı olarak kaygıları yükselen çalışan anneler, suçluluk duygusu ve vicdan azabından kurtulmanın yolu olarak çocuklarına karşı daha izin verici ve daha koruyucu davranabilmektedir (Ayyıldız, 2005; Dekovic ve Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1998; Von Der Lippe, 1999 akt. Altınay, 2012). Bunun sonucu olarak çocuklar, bireyselleşemeyen, anneye bağımlı bir yapı geliştirirken, psikossosyal gelişimleri de olumsuz etkilenmektedir. Öte yandan, uzakta olmanın oluşturduğu bu kaygı çok yüksek olmadığı sürece iş dışında çocuklara daha fazla ve daha kaliteli zaman ayırma gibi olumlu etkiye de neden olabilmektedir (Yeşilyaprak, 2004).

Annenin çalışmasının çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri ile ilgili uzmanlar ayrılığa düşmektedir. Özellikle bebeklik çağındaki çocukların anneye hem fizyolojik hem de psikolojik olarak çok ihtiyaç duyması ve bu yıllarda güven duygusunun temelleri atılması nedeniyle bazı uzmanlar annenin çalışmasının en azından ilk yıllarda uygun olmadığını savunmaktadır. Bowlby'e (1960) göre, bir çocuğun bedensel ve fizyolojik gelişimi için protein ve vitamin ne kadar gerekli ve önemli ise anne sevgisi de zihinsel ve duygusal gelişimi için o denli önemlidir (Akt. Razon, 2011). Annesi tarafından beslenen bebek fiziksel olarak karnını doyurmanın yanında psikolojik olarak da annesiyle temas halinde oluşuyla güvende hisseder. Bu bakış açısına göre, aksi durumda çocuklar psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir. Nitekim çalışan anne çocukları ile çocuk esirgeme kurumunda kalan çocuklar arasında sosyal hayata uyum sağlayamama konusunda bir ilişki bulunmaktadır (Çiftçi, 2004).

Bu konuda da uzmanlar ayrılığa düşmektedir. Bazıları, çalışan annelerin çocuklarının gelişim problemleri yaşayabileceğini iddia ederken öte yandan diğerleri ise, tüm odak noktası çocuk olan annelerin çocuklarını engellediğini savunmaktadır.

Annelerin çalışmasının faydalı olduğunu iddia eden uzmanlar, çalışan annelerin çocuklarıyla az da olsa daha kaliteli, nitelikli ve verimli zaman geçirdiklerini vurgularlar. Bu yönüyle çalışan annelerin çocuklarının sosyalleşme, bilişsel, duygusal ve sosyalleşme süreçleri daha pozitif geçmektedir. Bunun yanında araştırmalar, çalışan annelerin çocuklarını çalışmayan annelere nazaran daha çok bağımsızlığa teşvik ettiğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında tüm yaşamı çocuk olan bazı çalışmayan annelerin çocuğunun ayrı bir birey olarak var olmasına tahammülü daha az olmaktadır. Böyle anneleri, çocuğun bağımsızlaşması korkutur. Çocuğun bağımsızlaşmasını kendi anneliğini sonlandıracak bir tehdit olarak görür (Ersöz, 1999:29, akt: Olaş, 2006:76).

Ayrıca araştırmalarda annesi çalışan ailelerde çocuklara daha sevecen davranıldığı ve çocukların ev içinde daha fazla sorumluluk aldığı ve daha özgüvenli bireyler olduğu görülmektedir. Böyle ailelerde babalar da çocuk bakımında aktif rol oynamakta olup, çocuklarıyla daha fazla iletişim halinde olmaktadırlar (Çiftçi, 2004:36).

Annenin çalışmasının zararlı olduğunu düşünen uzmanların bu görüşlerinin temelinde annenin çocuk için gerek fiziksel gerekse psikolojik olarak çok önemli bir yeri olduğu ve çalışmanın buna ket vurduğuna inanmaları yatmaktadır. Çalışan anne fiziksel olarak çocuğundan uzak kalırken, sorumlulukların artmasına bağlı olarak çok yorulduğu için çocuğuna yeteri kadar zaman ayıramayabilmektedir. Bu ise çocuğun kendini yalnız ve ihmal edilmiş hissetmesine ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Çocuk ihtiyaç duyduğu anne çocuk ilişkisini geliştiremediği için davranış ve uyum bozuklukları görülebilmektedir. Öte yandan, araştırmaların devamında annenin çalışmasının her zaman zararlı olmayabileceğinin anlaşılmasıyla birlikte araştırmanın seyri annenin çalışması hangi koşul ve durumlarda çocuğu etkiler şekline dönüşmüş ve pek çok araştırmaya yön vermiştir (Razon, 2011).

Annenin çalışma durumunun etkileri ile ilgili yapılan araştırmalarda 1970-1980 yılları arasındakiler olumsuz etkilere yoğunlaşırken (Aydın ve Tuncer, 1990; Belsky, 1988; Haughe, 1984), daha sonraki araştırmalar kadının çalışmasının aile içindeki ilişkilere olumlu katkıları olduğunu tespit etmektedir (Galinsky, 1989; Schomaker, 1988 akt. Gürsoy, Aral, Bütün Ayhan & Aydoğan, 2004).

Annenin çalışmasının çocuk üzerindeki etkileri; annenin eğitim seviyesi, annenin mesleği, çalışma nedenleri, çalışma koşulları, anne-çocuk iletişiminin kalitesi, aile bireyleri arasındaki ilişkiler, annenin yokluğunda çocuğa bakım veren kişinin özellikleri gibi birçok faktöre bağlı olmakla birlikte bunların en önemlilerinden biri de çocuğun yaşı ve hangi gelişim basamağında olduğudur. Annenin çalışmasından her yaş dönemindeki çocuk farklı şekilde etkilenebilmektedir. Özellikle anneye fiziksel ve duygusal açıdan çok ihtiyaç duyulan ilk yıllar çocuk için kritik önem taşımaktadır Razon (2011), bir annenin çalışmasından 0-3 yaş, 3-6 yaş, okul çağı ve ergenlik döneminde olan çocuğunun nasıl etkilendiğini aşağıda bahsetmiştir:

Gelişimin çok hızlı olduğu yaşamın ilk yıllarında çocuk her zamankinden daha fazla sevgi ve ilgiye ihtiyaç duymaktadır. Gerek fiziksel gerekse duygusal bu ihtiyacın çocuğun hayatındaki en etkili kişi olan anne tarafından karşılanması çok önemlidir. Annenin çocuk için bu denli önemli olduğunu bilen uzmanlar zorunluluk olmadıkça annenin özellikle ilk 2-3 yıl çalışmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Çalışmak zorundaysa part time çalışması, o da mümkün değilse annenin yokluğunda bakacak olan kişinin uygun niteliklerde olması, bakıcının tek ve sabit olması önerilmektedir. Ayrıca, Bowlby (1960) bu yaş grubu için kurum bakımını uygun bulmamaktadır (Akt. Razon, 2011). Uzmanlara göre annenin çalışmasından en fazla etkilen 0-3 yaş grubu çocuğudur. Bu yüzden anne çalışsa bile evde olduğu zamanlarda mümkün olduğunca çocuğuyla vakit geçirmesi ve gelişimi için aktif rol oynaması gerekmektedir.

3-6 yaş grubu çocuklar okul öncesi kuruma gitmek için uygundur. Anneden ayrı kalmaya toleransı daha yüksek olan çocuk bu yaşlarda bağımsız hareket etme ve sosyalleşme ihtiyacı hisseder. Bu bağlamda okul öncesi kuruma gitmek bu ihtiyaçların giderilmesine katkı sağlamaktadır. Her ne kadar anneden ayrı kalabilme süresi uzasa da çocuk hala anneye ihtiyaç duymaktadır. Annenin bu ihtiyaçları fark edip önemsemesi ve ilgilenmesi, çocuğun sevgi, şefkat ve güven duygusunu pekiştirmesi ve anne-çocuk ilişkisini geliştirmesi gerekmektedir. Çocuğun kişiliğinin gelişmesi ve karakterinin oluşumu için kritik önem taşıyan bu iki evre, anne-çocuk ilişkisinin temellerini oluşturmakta olup, bu süreçteki ihmaller daha sonraki yıllarda telafi edilememektedir. Bu açıdan anne çalışsın veya çalışmasın bu dönemi iyi değerlendirmesi zorunludur.

Okul çağı döneminde çocuğu olan annenin çalışması çocuk için zararlı görülmemektedir. Çocuğun okulda olduğu zamanlarda annenin çalışması okuldan döndüğünde ise evde olması en ideal olanıdır. Burada önemli olan annenin olmadığı zamanlarda çocuğun yalnız kalıp, ihmal edilmemesidir. Çocuğun yaşamında önemli bir basamak olan okula başlama zamanında çocuk annesinin destek ve teşvikine ihtiyaç duyar. Bu süreçte ve daha sonraki okul yıllarında çocuğun karşılaştığı sorunlar için destek, paylaşmak istediği durumlar için ilgi ve başarıları için takdir görmek ihtiyacı devam etmektedir. Bu süreçte annenin ilgisi, çocuğun okul yaşamına uyumunu kolaylaştırmakta ve akademik yaşamında başarılı olmasına katkı sağlamaktadır.

Ergenlik fizyolojik ve psikolojik açıdan birçok değişikliğin yaşandığı buhranlı bir dönemdir. Yaşın artmasına bağlı olarak ergenlerin ebeveynlerine ihtiyacı kalmadığı zannedilse de, bu dönemde ergenler, meydana gelen değişiklikleri adlandırmak ve süreci sağlıklı bir şekilde atlatmak için anne-babasının özel ilgisine ihtiyaç duyarlar. Kısacası çocuk gelişiminin her safhasında annenin ilgisi önemli ve gereklidir.

Araştırmaların çoğu, annenin olmadığı zamanlarda çocuk için uygun eğitim ve denetim sağlandığı takdirde annenin çalışmasının çocuğa zarar vermediğini göstermektedir. Ayrıca araştırmalar, çocukları etkileyen asıl faktörün annenin çalışması ve bakıcı tarafından büyütülmesi değil, nitelikli anne-çocuk ilişkisi, anne tutumu, anne ile iş birliği içinde olma ve anneye olan güven duygusu olduğunu belirtmektedir (Razon, 2011).

Çocuk annesinin çalışmasından bağımsız olarak her zaman ilgi, şefkat, destek ve teşvik beklemektedir. Bu beklentilerin farkında olan anne ev, iş ve annelik rollerinin gerekliliklerini yerine getirmek için çaba sarf eder. Bu bazı annelerde gerginlik ve suçluluğa neden olur. Suçluluk duygusundan kurtulmak isteyen anneler farklı anne tutumları sergileyebilmektedir.

Bazı anneler suçlulukla baş etme yolu olarak, çocuklarına izin verici ve koruyucu anne tutumu sergileyebilirler. Bu anneler, çocuklarına aşırı düşkün ve korumacı yaklaşır, hiçbir sorumluluk vermezler. En basit ve temel işleri bile çocuklarının yerine kendileri yaparlar. Bu tutumlarına bağlı olarak bu çocuklar, aşırı hassas, bağımlı, çekingen olmanın yanı sıra şımarık, asi ve dik başlı olabilmektedirler. Hoffman'a göre, iş tatmini olan,

çalışmaktan memnun ve mutlu anneler çocuklarına karşı sorumluluklarını yeterince yapamadıklarını düşündükleri için bu tur bir tutum sergilerler. Ayrıca Hoffman bu annelerin çocuklarının daha az becerikli, daha az girişken ve daha pasif olduklarını belirtmektedir (Razon, 1983).

Öte yandan, bazı anneler de çocuklarına otoriter, psikolojik kontrol ve davranışı yönlendirme tutumlarını sergileyebilmektedir. Böyle anneler çocuklarına sürekli onların mutluluğu için çalıştıklarını söyler, yorgun oldukları için çocuklarından yardım isteyip hoş görülü davranmaz ve yaşının üstünde olgunluk beklerler. Hoffman'a göre ise bu anneler iş yerinde mutsuz ve çalışmaktan memnun olmadıkları için bu tutumlara yönelirler. Böyle annelerin çocukları iddiacı, annelerine küskün ve düşmanca tutum sergileme eğilimindedirler (Razon, 1983).

1.5. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaokul çağındaki 11-13 yaş çocuklarının algıladıkları ebeveynlik (anne) tutumları ve benlik saygısının, annelerinin ebeveynliklerine yönelik yeterlilik algısı ve çalışıp çalışmama durumlarına göre nasıl bir ilişki içinde olduğunu incelemektir. Annelerin çalışıp çalışmamasının gerek anneler gerekse çocukları tarafından nasıl algılandığı ve çocuklarının benlik saygısıyla olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.5.1. Hipotezler

H_1: Annelerin ebeveynlik görevine ilişkin öz yeterlilik algıları ile çalışma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H_2: Anne çalıştığındaki çocuğun yaşı ile çocukların algıladıkları anne tutumları (Tepkisellik, Davranış Beklentisi, Psikolojik Kontrol, Davranışı Yönlendirme, Özerklik Desteği) arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H_3: Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe ebeveyn öz yeterlilik algıları artmaktadır.

1.5.2. Araştırma Soruları

1. Annelerin ebeveyn öz yeterlilik algısı ile çocukların algıladıkları anne tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

2. 11-13 yaş çocukların benlik saygısı puanları ile annelerinin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

3. 11-13 yaş çocukların algıladıkları anne tutumları ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

4. Annelerin ebeveyn öz yeterlilik algısı çocukların benlik saygısını yordamakta mıdır?

5. 11-13 yaş çocukların algıladıkları anne tutumları benlik saygılarını yordamakta mıdır?

6. Annelerinin ebeveyn öz yeterlilik algısı çocuklarının cinsiyetine, kendi eğitim durumlarına ve çalışıp çalışmamalarına, çalışırkenki çocuklarının yaşına göre farklılaşmakta mıdır?

7. 11-13 yaş çocukların algıladıkları anne tutumları cinsiyete, anneleri çalışırkenki yaşlarına, annelerinin eğitim durumları ve çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

8. 11-13 yaş çocukların benlik saygısı puanları cinsiyete, anneleri çalışırkenki yaşlarına, annelerinin eğitim durumları ve çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.6. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma annenin çalışma durumunun hem çocuk hem de annenin perspektifinden nasıl algılandığını göstermesi açısından oldukça değerlidir. Ayrıca, alan yazında annenin çalışmasının çocuk gelişimine olan etkisi tartışmalı bir konu olmakta olup birçok zıt görüş bulunmaktadır. Bazı çalışmalar annenin çalışmasının olumlu yönlerine değinirken, bazıları ise annenin çalışmasının çocuk gelişiminde olumsuz etkileri olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu ikircikli durum bu alandaki çalışmaların daha kapsamlı örneklem ve değişkenlerle tekrarlanmasının gerekliliğini göstermektedir. Dahası bu araştırmanın diğer bir değişkeni olan ebeveyn öz yeterliliği ile ilgili literatürde oldukça sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.7. Araştırmanın Varsayımları

Katılımcıların sorulan sorulara içtenlikle ve doğru cevaplar verdikleri, araştırmada kullanılan Annem ve Ben Ölçeği'nin algılanan anne tutumlarını, Piers Harris Çocuklar

için Öz Kavramı Ölçeği'nin çocuğun benlik saygısını, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'nin annelerin öz yeterlilik algılarını ölçtüğü varsayılmaktadır.

1.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul ili Pendik ilçesinde yer alan orta okul 5., 6. ve 7. sınıfta okuyan ve seçkisiz olarak belirlenen 100 öğrenci ve onların anneleri olmak üzere toplam 200 kişi ile sınırlıdır.

Araştırma, çocuk yaş grubu olarak 5., 6. ve 7. sınıfa devam eden 11-13 yaşındaki çocuklar ile sınırlıdır.

Araştırmada öğrencilere uygulanan 'Kişisel Bilgi Formu', 'Annem ve Ben Ölçeği', 'Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeğine (PHÇÖKÖ)'; annelere uygulanan 'Kişisel Bilgi Formu' ve 'Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formuna verilen cevaplar ile sınırlıdır.

Araştırma, çalışan ve çalışmayan annelerin ebeveynlik öz yeterlilik algıları ile 11-13 yaş çocuklarının algıladığı anne tutumu ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemekle sınırlıdır.

1.9. Tanımlar

Ebeveyn Öz Yeterliliği: Ebeveynin çocuğunu yetiştirmesine yönelik kendi kapasitesi ile ilgili yargı ve inançlarıdır (de Montigny ve Lacharite, 2005).

Benlik Saygısı: Benliğin bütün alanlarının genel değerlendirmesine bağlı bütüncül değer duygusudur (Myers, 2015).

Ebeveyn Tutumları: Anne babaların çocukların sosyal, psikolojik ve kişilik gelişimlerine etki edecek şekilde olumlu ya da olumsuz tepkide bulunma eğilimidir (Yavuzer, 1998 akt. Yılmaz, 2014).

Tepkisellik Ölçümü: Ebeveyn tarafından gösterilen sıcaklık ve desteği, tutarlı disiplini, koşulsuz kabulü ve çocuğun davranışlarıyla yüzleştirilmesini içermektedir.

Davranış Beklentisi: Ebeveynin çocuktan kalıplara uygun davranmasını beklemesidir.

Davranışı Yönlendirme: Ebeveynin kural koyma, çocuğun adına karar alma, davranışlarını yönlendirme girişimleri ve çocuğun akademik ve sosyal yaşantılarına dair beklentileridir.

Psikolojik Kontrol: Çocuğun ebeveyni tarafından zorlayıcı, manipülatif kontrol altında deneyim ve girişimlerinin sınırlanarak duygusal ve psikolojik gelişimine müdahale edilmesidir.

Özerklik Desteği: Çocuğun yeterlilik ve özerklik girişimlerinin ebeveyni tarafından desteklenmesidir.

BÖLÜM 2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, çalışan ve çalışmayan annelerin öz-yeterlik algıları ile çocuklarının algıladıkları anne tutumları ve benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik betimsel bir araştırmadır. Bu çalışmada, annelerin öz-yeterlik algılarının, çocuklarının algıladıkları anne tutumları ve benlik saygılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesine yönelik ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu, İstanbul Pendik ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Resmi İlköğretim Okullarında 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılı içinde eğitim gören 5., 6. ve 7. sınıf öğrencileri ve onların annelerinden ve Google Dokümanlar üzerinden Pendik'teki diğer okulların 5., 6. ve 7. sınıflarına devam eden öğrenci ve annelerinden seçkisiz olarak belirlenen 50 çalışan, 50 çalışmayan anne ve onların çocukları olmak üzere 200 katılımcıdan oluşmaktadır.

Araştırma grubunu oluşturan 200 katılımcının demografik bilgilere ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 1'de belirtilmiştir.

Örneklemde yer alan 100 çocuğun %58'i kız, %42'si ise erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların %47'si 11 yaşında, %39'u 12 yaşında ve %14'ü 13 yaşındadır. Örneklemdeki annelerin yaşları 30 ile 54 arasında değişmekte olup, annelerin % 60'ı 30-39 yaş aralığında, %36'sı 40-49 yaş aralığında ve %4'ü 50-59 yaş aralığında yer almaktadır ($\bar{X}$ =38,86 ± 5, 121).

Örneklemde yer alan annelerin eğitim düzeylerine bakıldığında; %1'i okuryazar değil, %20'si ilköğretim mezunu, %47'si lise mezunu, %25'i lisans mezunu ve %6'sı yüksek lisans ve üstü mezunudur. Araştırmadaki annelerin çoğunluğu % 47 ile lise mezunlarından oluşmaktadır.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Sosyo-Demografik Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler (N=200)

Değişken	*Gruplar*	*f*	*%*	*Kümülatif %*
Cinsiyet	Kız	58	58,0	58,0
	Erkek	42	42,0	100,0
Çocuğun Yaşı	11	47	47,0	47,0
	12	39	39,0	86,0
	13	14	14,0	100,0
Annenin Yaşı	30-39	60	60,0	60,0
	40-49	36	36,0	96,0
	50-59	4	4,0	100,0
Annenin Eğitimi	Okuryazar değil	1	1,0	1,0
	İlköğretim	20	20,0	21,2
	Lise	47	47,0	68,7
	Lisans	25	25,0	93,9
	Yüksek lisans ve +	6	6,0	100,0

2.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmada çocukların benlik algısını ölçmek için ise 'Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ)' , çocuklar ile ilgili veri toplamak amacıyla kişisel bilgi formu, annelerine yönelik algılarını ölçmek için 'Annem ve Ben Ölçeği' uygulanmıştır. Anneler ile ilgili veriler ise, kişisel bilgi formu ve ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algılarını ölçmek amacıyla 'Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu'ndan elde edilmiştir.

Tablo 2. Annem ve Ben Ölçeği, Piers Harris Çocuklarda Öz kavram Ölçeği ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği İlişkin Güvenirlilik Testi (Cronbach' Alpha) (N=200)

Ölçekler	*Madde Sayısı*	*Cronbach's Alpha (α)*
Annem ve Ben Ölçeği	35	0,678
Piers Harris Çocuklarda Öz kavram Ölçeği	80	0,880
Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği	16	0,668

Annem ve Ben Ölçeği, Piers Harris Çocuklarda Öz kavram Ölçeği ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'nin araştırma örneklemine uygulanmasının uygunluğunu incelemek üzere yapılan güvenirlilik çalışması sonucu Tablo 2 'de verilmiştir. Tablodan görüleceği üzere ölçeklerin güvenirlilik katsayıları $\alpha=0,668$ ile $\alpha=0,880$ arasında değişmektedir.

Çeyrekler arası aralık (Interquartile Range), standart sapmaya (Standard deviation) bölündüğünde çıkan değer -1.3 ile +1.3 arasında ise araştırmanın normal dağıldığı varsayılabilmektedir (Güriş & Astar, 2019:170). Bu araştırmada da çıkan değerler bu aralıkta bulunduğu için normal dağılım göstermekte ve buna bağlı olarak parametrik testler uygulanmaktadır.

2.3.1. İşlem

Bu araştırmanın verileri İstanbul'un Pendik ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarından elde edilmiştir. Veri toplamaya başlamadan önce Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli onay alınmıştır.

İlk olarak, Orhan Sinan Hamzaoğlu İlköğretim Okulu'ndaki 11-13 yaşındaki çocuklara ölçekler dağıtılmış, yönerge okunarak ölçekleri kendileri doldurmaları istenmiştir. Annelere uygulanacak ölçekler ise çocuklar tarafından annelerine ulaştırılıp, okula geri getirilmiştir. Ayrıca, verilerin bir kısmının elde edildiği Google Dokümanlar üzerinden Pendik'teki diğer okullarda okuyan öğrenci ve onların çalışan ve çalışmayan annelerine ulaşılmış ve çalışmaya gönüllü olan kişiler online olarak ölçekleri yanıtlamışlardır.

Araştırmada veri toplamak amacı ile çocuklar için Annem ve Ben Ölçeği, Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ), anneleri için de Ebeveyn Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.2.Çocuklar ile ilgili Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada çocuklar için kullanılacak olan kişisel bilgi formu, çocukların demografik özellikleri hakkında bilgi almak amacıyla geliştirilmiştir. Formda çocuğun

okulu, sınıfı cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, annesinin çalışıp, çalışmama durumu ile ilgili sorular yer almaktadır.

2.3.3. Annem ve Ben Ölçeği

Bu araştırmada kullanılacak olan "Annem ve Ben Ölçeği", aynı zamanda "Babam ve Ben Ölçeği"ni versiyonunu da içeren CRPBI' nin (The Child Report of Parent's Behavior Inventory- Çocuğun Ana Babanın Davranışlarına İlişkin Raporu) son versiyonu LAAPS 'nin (28 maddelik bu ölçek bireylerin ana – babaları hakkında raporu (CRPBI, lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch 1991; Schaefer, 1965; Schludermann ve Schludemann, 1988) ve Ana – baba algıları skalasından (Groinic, Deci and Ryan, 1997) tarafından türetilmiştir.

Türkçeye çevrilmiş halidir. Türkçeye Çelen (2008) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek önce Türkçeye çevrilmiş, Türkçeden İngilizceye çevrilerek pilot çalışma grubuna uygulanmıştır. Anlaşılmayan madde olmadığı görülmüştür. Son uygulama sırasında Cronbach alfa .71 bulunmuştur. Hem anneye hem babaya da verilebilir olan ölçek, bu çalışmada çocuklar tarafından cevaplanmaktadır (Akt. Büyükşahin, 2009).

Bu araştırmada Annem ve Ben Ölçeği'nde cronbach alfa 0.678 bulunmuştur.

Çocuğun anne babayı ayrı ayrı, tepkisellik, davranış beklentisi, davranış yönlendirme, psikolojik kontrol ve özerklik açısından algılamasını ortaya koyan 5'li Likert tipi bir ölçektir (Schludermann, 2005). Bu araştırmada sadece anneler için olan form kullanılmış olup, bu form çocuklar tarafından doldurulmaktadır (Akt. Büyükşahin, 2009).

Annem ve Ben ölçeğinde, çocuğun gözüyle annenin ve babanın tutumunun araştırıldığı soruların cevaplarına göre; 1, 6, 11, 16, 21, 26, 31 tepkisellik; 2, 7, 12, 17, 22, 27, 32 davranış beklentisi; 3, 8, 13, 18, 23, 28, 33 davranışı yönlendirme; 4, 9, 14, 19, 24, 29, 34 psikolojik kontrol; 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35 özerkliği destek algılarını yansıtmaktadır

2.3.4. Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ)

Bu araştırmada çocukların benlik saygısı ölçümü için, Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (Piers-Harris Children's Self-Concept Scale) kullanılmıştır.

"Kendim Hakkında Düşüncelerim" olarak da bilinen bu ölçek, Piers ve Harris tarafından 9-16 yaş aralığındaki çocukların benlik saygısını ölçmek amacıyla Amerika'da 1964 yılında geliştirilmiştir. Öner (1994), "Piers-Harris"in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği El Kitabı" adlı çalışmasında, ölçeğin 9-16 yaş arası öğrencilere uygulanabilirliğini söylerken, daha sonraki bir çalışmasında (Öner, 1997: 443) ölçeğin 9-20 yaş arası yaş grubuna uygulanabilirliğini söylemiştir.

Evet veya hayır cevapları verilen ölçek 80 sorudan oluşmaktadır. Puanlama ise 0 ile 80 arasında olup ölçekten alınan puanın 80'e yakın olması kişinin benlik kavramının olumlu düzeyde, ölçekten alınan puanın 0'a yakın olması ise olumsuz düzeyde olduğu anlaşılmaktadır (Öner, 1994).

Ölçek 6 adet alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar; 1. Mutluluk-Doyum (happiness and satisfaction), 2. Kaygı (freedom from anxiety), 3. Popülarite (popularity), 4. Davranış ve Uyma-Konformite (behavior adjustment), 5. Fiziksel görünüm (physical appearance and attitudes) ve 6. Zihinsel ve Okul Durumu'dur (intellectual and school status). Ölçeğin güvenirlik ve geçerliliği ilkokuldan üniversite öğrencilerine kadar geniş bir yaş diliminde yapılmıştır (Öner 1996).

Bu alt ölçeklerden alınan maksimum puanlar ise; mutluluk ve doyum 13, kaygı 13, popülarite ve sosyal beğeni 11, davranış ve uyma-konformite- 16 puan, fiziksel görünüm 10 puan, zihinsel ve okul durumu 7 puandır (Öner, 1994). Ölçeğin 80 soruluk son hali 5. sınıf öğrencilerine iki ay ve dört ay aralıklarla uygulanarak test tekrar test yöntemi ile elde edilmiştir. Bu uygulamalardan ölçeğin her iki defa da elde edilen değişmezlik katsayısı .77 olarak bulunmuştur.

Piers Harris Çocuklar için Öz Kavramı Ölçeği Türkçe'ye Çataklı ve Öner (1996) tarafından uyarlanmıştır. Çeviri işleminin ardından gruplara orijinal İngilizce, çevirisi yapılmış olan form ve yarısı İngilizce yarısı Türkçe formlar verilerek uygulama 4 farklı gruba yapılmıştır. Gruplar İngilizceye hâkim Robert Koleji ve Üsküdar Amerikan Lisesindeki lise öğrencileri ve Boğaziçi Üniversitesinde okuyan öğrencilere iki hafta ara ile uygulanmıştır.

Yapılmış olan uygulamalarda t-test ve Varyans analizi yapılmış ve farklı uygulamalar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Yapılan test tekrar test

korelasyon katsayısının 0.72 ve 0.93 arasında olduğu bulunmuştur. Bu korelasyon katsayısı ölçeğin geçerliliğinin orijinali ile eşdeğer olduğunu göstermektedir. Güvenilirliği ile ilgili yapılan çalışmada değişmezlik katsayısı .87, iç tutarlılık katsayısı tüm öğrenciler için Kuder-Richardson .20 ile .89 bulunmuştur. Maddelerin toplam güvenilirlik katsayılar .90 ile .50 arasında farklılık göstermiştir. Bu araştırmada çocuklar için uygulanan ölçeğin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı .88 bulunmuştur.

2.3.5. Anneler ile ilgili Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada anneler için kullanılacak olan kişisel bilgi formu, annelerin demografik özellikleri hakkında bilgi almak için geliştirilmiştir. Formda; annelerin yaşı, eğitim düzeyleri, çalışıp çalışmama durumu, kaç çocuğu olduğu, araştırmada ölçeğin uygulanacağı çocuğunun kaçıncı çocuk olduğu ve çalışıyorsa çalışırken ki çocuğunun yaşı gibi sorular yer almaktadır.

2.3.6. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu

Gibuad-Wallston ve Wandersman tarafından 1978 yılında geliştirilen, geçerlik-güvenirlik çalışmaları da Seçer ve meslektaşları (2008) yapılan bu ölçek, *"Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu"* olarak adlandırılmıştır. Ölçek, orijinaliyle benzer olarak 16 maddeden oluşmuş olup orijinalinden farklı olarak 2 değil 3 boyut olarak belirlenmiştir.

Bu boyutlar;

- Ebeveynlik görevine yönelik yeterlilik algısı (7madde),
- Ebeveynlik görevine yönelik ilgi duyma (2 madde)
- Ebeveynlik görevinden sağlanan doyum (7madde) olarak ele alınmıştır.

Ebeveynlik görevine ilişkin yeterlik algısı alt ölçeği 1, 2, 3, 4, 8, 10 ve 11. maddeleri; ebeveynlik görevine yönelik ilgi alt ölçeği 14. ve 15. maddeleri; ebeveynlik görevinden sağlanılan doyum alt ölçeği ise 5, 6, 7, 9, 12, 13 ve 16. maddeleri içermektedir. Bu maddelerden 3, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15 ve 16. maddeler ters kodlanmaktadır.
Bu ölçek ile annelerin kendilerini çocuklarıyla ilgili tecrübelerine ve ebeveynliğe yönelik tutumlarına göre değerlendirmeleri istenmektedir. Her bir maddeye ilişkin tutumlar

anneler tarafından; “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” kategorilerinden birisi işaretlenerek 1-3 arası puan verilmektedir (Akt. Özdemir, 2012).

Yüksek puanlar ebeveynliğe yönelik tutumun olumlu olduğunu, düşük puanlar ise olumsuz olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterliliklerini ölçmek amacıyla sadece “Ebeveynlik görevine yönelik yeterlilik algısı” alt boyutu kullanılmaktadır.

Ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlanabilmesi için faktör analizi (Principal Component Analysis) yapılmıştır. Ölçeğin 3 faktörü ölçmeye yönelik toplam varyansı açıklama oranı %55.09, Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ise 0.88'dir (Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2008). Araştırma kapsamında annelere uygulanan ölçekte Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı 0.668 bulunmuştur.

2.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Araştırmada öncelikle annelerin ve çocukların demografik özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları belirlenmiştir. Elde edilen veriler, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Momentler korelasyon analizi, farklı grupların ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla bağımsız t-test ve karşılaştırma yapmak için çok faktörlü ANOVA analizi, değişkenlerin yordama düzeyini belirlemek için regresyon kullanılmış ve ilgili literatür ışığında yorumlanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında çözümlenerek, manidarlıklar .05 düzeyinde değerlendirilmiştir

BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Bulgular

Bu bölümde Annem ve Ben Ölçeği, Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ) ve Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden elde edilen verilerden yola çıkarak, araştırma soruları ve hipotezler doğrultusunda yapılan istatistiksel analizlere yer verilmiştir. Bu analizlerin sonucunda elde edilen bulgular, tablolardan yararlanarak açıklanmıştır.

3.1. 1. Annem ve Ben Ölçeği'ne İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan çocukların algıladıkları anne tutumlarını araştırmak üzere uygulanan Annem ve Ben Ölçeği'ne ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Annem ve Ben Ölçeği'ne İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	*N*	*En Büyük Değer*	*En Küçük Değer*	*Ort*	*Ss*
Anne Tutumları-ABÖ	100	4,09	2,43	34,621	0,31025

Tablo 4. Annem ve Ben Ölçeği'nin (ABÖ) Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Alt Boyutlar	*N*	*En Büyük Değer*	*En Küçük Değer*	*Ort*	*Ss*
Tepkisellik	100	5,00	1,43	44,890	0,54822
Davranış Beklentisi	100	5,00	2,14	39,081	0,52876
Psikolojik Kontrol	100	4,14	1,00	22,014	0,74938
Davranışı Yönlendirme	100	4,14	1,00	30,621	0,58177
Özerklik Desteği	100	4,57	2,00	36,499	0,43233

Yukarıdaki tablo 4'te görüldüğü gibi çocukların Annem ve Ben Ölçeği'nin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamasının en yüksek olduğu alt boyut 4,4890 aritmetik ortalama ile Tepkiselliktir.

Bu alt boyutu sırasıyla Davranış Beklentisi ($\bar{X}$=*3,9081*), Özerklik Desteği ($\bar{X}$=*3,6499*), Davranışı Yönlendirme ($\bar{X}$=*3,0621*) ve Psikolojik Kontrol ($\bar{X}$=*2,2014*) alt boyutları takip etmektedir.

Tablo 5. Annem ve Ben Ölçeği'nin (ABÖ) Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Analizi

Değişkenler	1	2	3	4	5
1.ABÖ-Tepkisellik					
2.ABÖ-Davranış Beklentisi	,433				
3. ABÖ-Psikolojik Kontrol	**-,000****	**,005****			
4.ABÖ-Davranışı Yönlendirme	-,124	**,000****	**,000****		
5. ABÖ-Özerklik Desteği	**,000****	**,002****	-,231	,165	

*Not. **p<.01,*

Tablo 5'te görüldüğü gibi, Annem ve Ben alt ölçeklerinden Psikolojik Kontrol ile Davranış Beklentisi (p=.005, p<.01) ve Davranışı Yönlendirme (p=.000, p<.01) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Annem ve Ben alt ölçeklerinden Tepkisellik ile Özerklik Desteği (p=.000, p<.01) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, Tepkisellik ve Psikolojik Kontrol (p= -.000, p<.01) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Annem ve Ben alt ölçeklerinden Davranış Beklentisi hem Davranışı Yönlendirme (p=.000, p<.01) hem de Özerklik Desteği (p=.002, p<.01) ile pozitif yönde ilişkilidir.

Tablo 6'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocukların algıladıkları anne tutumlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılaşma gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan t-testi sonuçlarına göre, anlamlı bir farklılık bulgulanmamıştır.

Tablo 6. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Anne Tutumları Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları (*N=100*)

Değişkenler	*Gruplar*	*N*	*Ort*	*Ss*	*Sh*	*t*	*p*
ABÖ Tepkisellik	Kız	58	4,4704	,63155	,08293	-,396	,693
	Erkek	42	4,5146	,41236	,06363		
ABÖ Davranış Beklentisi	Kız	58	3,8292	,56883	,07469	-1,772	,079
	Erkek	42	4,0170	,45198	,06974		
ABÖ Psikolojik Kontrol	Kız	58	2,1527	,73033	,09590	-,762	,448
	Erkek	42	2,2687	,77876	,12017		
ABÖ Davranışı Yönlendirme	Kız	58	3,0528	,53480	,07022	-,186	,853
	Erkek	42	3,0748	,64757	,09992		
ABÖ Özerklik Desteği	Kız	58	3,6823	,44781	,05880	,879	,381
	Erkek	42	3,6052	,41108	,06343		

Tablo 7. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Çocukların Algıladıkları Anne Tutumları Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları (*N=100*)

Değişkenler	*Gruplar*	*N*	*Ort*	*Ss*	*Sh*	*t*	*p*
ABÖ Tepkisellik	Çalışıyor	50	4,4380	,60148	,08506	-,930	,355
	Çalışmıyor	50	4,5400	,49004	,06930		
ABÖ Davranış Beklentisi	Çalışıyor	50	3,7847	,61871	,08750	-2,388	**,019***
	Çalışmıyor	50	4,0314	,38860	,05496		
ABÖ Psikolojik Kontrol	Çalışıyor	50	2,2029	,79779	,11283	,019	,985
	Çalışmıyor	50	2,2000	,70578	,09981		
ABÖ Davranışı Yönlendirme	Çalışıyor	50	2,9829	,58699	,08301	-1,367	,175
	Çalışmıyor	50	3,1413	,57138	,08080		
ABÖ Özerklik Desteği	Çalışıyor	50	3,6312	,48728	,06891	-,430	,668
	Çalışmıyor	50	3,6686	,37346	,05282		

Tablo 7'de görüldüğü gibi çocukların annem ve ben ölçeğinin alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamalarının annelerinin çalışıp çalışmama durumuna göre farklılık gösterip

göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız grup t-testi sonucu, sadece Davranış Beklentisi alt boyutunda annesi çalışmayan çocukların lehine anlamlı bir fark bulunmuştur (*t=-2,388; p<.05*). Bulgulara göre, çalışmayan anneler, çalışan annelere göre çocuklarından daha fazla davranış beklentisi içerisindedir. Diğer alt boyutlarda ise anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte, algılanan Tepkisellik, Davranışı Yönlendirme ve Özerklik Desteği anne tutumu ortalamaları annesi çalışmayan çocuklarda, Psikolojik Kontrol ise annesi çalışan çocuklarda, daha fazla görülmektedir. Bu ortalamalardaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bulunmamaktadır.

Tablo 8. Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Çocukların Algıladıkları Anne Tutumları ANOVA Testi Sonuçları (N=100)

Ölçek/Boyut	Değişken Eğitim Durumu	*N*	$\overline{X}$	*Ss*	ANOVA *F*	ANOVA *p*	Anlamlı Fark (Tukey)
Tepkisellik	İlköğretim (1)	20	4,42	0,44			
	Lise (2)	47	4,58	0,38	1,23	0,303	-
	Lisans (3)	25	4,39	0,78			
	Yüksek lisans,+(4)	6	4,74	0,39			
							3 ile 1, 2
Davranış Beklentisi	İlköğretim (1)	20	4,05	0,42	4,42	**0,006***	
	Lise (2)	47	4,03	0,45			
	Lisans (3)	25	3,61	0,64			
	Yüksek lisans,+(4)	6	3,74	0,60			
							-
Psikolojik Kontrol	İlköğretim (1)	20	2,31	0,64	0,22	0,881	
	Lise (2)	47	2,16	0,80			
	Lisans (3)	25	2,17	0,77			
	Yüksek lisans,+(4)	6	2,10	0,76			
							-
Davranışı Yönlendirme	İlköğretim (1)	20	3,24	0,35	1,67	0,179	
	Lise (2)	47	3,09	0,62			
	Lisans (3)	25	2,92	0,60			
	Yüksek lisans,+(4)	6	2,76	0,78			
							-
Özerklik Desteği	İlköğretim (1)	20	3,70	0,29	0,33	0,804	
	Lise (2)	47	3,64	0,47			
	Lisans (3)	25	3,58	0,44			
	Yüksek lisans,+(4)	6	3,71	0,50			

Tablo 9. Çocukların Algıladıkları Davranış Beklentisi Anne Tutumuna İlişkin Tukey Anlamlı Farklar Testi (Anne Eğitim Düzeyine Göre)

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim	(J) Eğitim	Ortalama Farkı (I-J)	*p*
Davranış Beklentisi (ABÖ)	İlköğretim (1)	Lise (2)	0,022	0,998
		Lisans (3)	0,436*	**0,026**
		Yüksek lisans,+(4)	0,312	0,552
	Lise (2)	İlköğretim (1)	-0,022	0,998
		Lisans (3)	0,414*	**0,007**
		Yüksek lisans,+(4)	0,290	0,554
	Lisans (3)	İlköğretim (1)	-0,436*	**0,026**
		Lise (2)	-0,414	**0,007**
		Yüksek lisans,+(4)	-0,124	0,949
	Yüksek lisans,+(4)	İlköğretim (1)	-0,312	0,552
		Lise (2)	-0,290	0,554
		Lisans (3)	0,124	0,949

**Ortalama fark p<.05 düzeyinde anlamlıdır.*

Araştırmaya katılan annelerin eğitim düzeylerinin, çocuklarının algıladıkları anne tutumlarından yalnızca Davranış Beklentisi anne tutumunda anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur (F=4,42 ve p<0,05). Annelerin hangi eğitim düzeyi grupları arasında anlamlı bir fark olduğunu tespit etmeye yönelik yapılan Tukey testine göre (Tablo 9.); lisans mezunu annelerin (Grup 3) çocuklarının algıladıkları Davranış beklentisi anne tutumu puanları ile lise ve ilköğretim mezunu (Grup 1 ve 2) annelerin çocuklarının algıladıkları Davranış beklentisi anne tutumu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Grupların ortalamalarına bakıldığında, annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocukların algıladıkları Davranış beklentisi anne tutumu puanlarında azalma olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{İlköğretim}$= 4,05; $\bar{X}_{Lise}$=4,03 ve $\bar{X}_{Lisans}$=3,61). Yüksek lisans grubunda anlamlı bir fark olmayışın sebebi bu grupta az sayıda kişi olmasından kaynaklı olabilir.

Tablo 10. Anne Çalışırkenki Çocuğun Yaşına Göre Çocukların Algıladıkları Anne Tutumları ANOVA Testi Sonuçları (N=100)

Ölçek/Boyut	Değişken: Anne çalışırkenki çocuğun yaşı	*N*	$\overline{X}$	*Ss*	ANOVA *F*	ANOVA *P*
Tepkisellik	0-24 aylık (1)	11	4,56	0,39		
	25-48 aylık (2)	10	4,33	0,42	0,477	0,700
	49-72 aylık (3)	15	4,50	0,44		
	73-156 aylık(4)	15	4,32	0,91		
Davranış Beklentisi	0-24 aylık (1)	11	3,73	0,38	2,800	**0,050**
	25-48 aylık (2)	10	4,14	0,60		
	49-72 aylık (3)	15	3,92	0,62		
	73-156 aylık(4)	15	3,49	0,66		
Psikolojik Kontrol	0-24 aylık (1)	11	2,25	1,09	0,028	0,994
	25-48 aylık (2)	10	2,19	0,71		
	49-72 aylık (3)	15	2,24	0,76		
	73-156 aylık(4)	15	2,17	0,70		
Davranışı Yönlendirme	0-24 aylık (1)	11	2,81	0,57	0,510	0,678
	25-48 aylık (2)	10	3,09	0,69		
	49-72 aylık (3)	15	32,06	0,68		
	73-156 aylık(4)	15	2,99	0,42		
Özerklik Desteği	0-24 aylık (1)	11	3,36	0,34	2,342	0,085
	25-48 aylık (2)	10	3,81	0,39		
	49-72 aylık (3)	15	3,77	0,31		
	73-156 aylık(4)	15	3,54	0,67		

Anne çalışırken ki çocuğun yaşına göre (0-24 aylık, 25-48, 49-72, 73-156) çocukların algıladıkları anne tutumları puanları incelendiğinde yalnızca Davranış Beklentisi alt boyutunda sınırda anlamlı ilişki vardır ($F(3,47)=2,800$, $p=0,050$). Gruplar arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla yapılan Tukey analizine göre 25-48 aylık çocuklar (Grup2) ile 73-156 aylık çocuklar (Grup 4) arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Buna göre, 25-48 aylıkken annesi çalışmaya başlayan çocuklar, 73-156 aylıkken annesi çalışmaya başlayanlardan daha fazla annelerinin davranış beklentisi tutumunu sergilediğini belirtmiştir.

3.1. 2. Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan çocukların benlik saygısı düzeylerini belirlemek üzere uygulanan Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği'ne ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 11. Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği'ne İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	*N*	*En Büyük Değer*	*En Küçük Değer*	*Ort*	*Ss*
Benlik Saygısı-PHÇ	100	78	29	63,2608	9,15175

Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği çocukların kendi benlik saygılarını değerlendirdikleri bir ölçek olup, ölçekten alınabilecek en büyük değer 80, en küçük değer ise 0'dır. Ölçekten alınan puan arttıkça, çocuğun benlik saygısı düzeyi de artmaktadır. Tablo 11'de araştırmaya katılan çocukların benlik saygısı toplam puanlarının 29 ile 78 puan arasında değişmekte olduğu görülmektedir.

Genel olarak, örneklemdeki çocukların benlik saygısı düzeylerinin orta ve yüksek düzeyde olduğu söylenilebilir ($\bar{X}_{Benlik\ Saygısı}$ =63,2608±9,15175*)*.

Tablo 12. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Benlik Saygısı Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları (*N=100*)

	Cinsiyet	*N*	*Ort*	*Ss*	*Sh*	*t*	*Df*	*p*
Benlik Saygısı	Kız	58	62,86	10,54	1,38	-,542	97,10	,589
	Erkek	42	63,81	6,88	1,06			

p<.05

Tablo 12'de kız ve erkek çocukların benlik saygısı düzeylerine ilişkin t-testi sonuçlarına yer verilmiştir. Yapılan t -testi sonuçlarına bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin Piers Harris Öz-kavram Ölçeği benlik saygısı toplam puan ortalamalarının arasında anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Bir başka deyişle, çocukların benlik saygısı ortalamaları cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır (*t=-.542, p>.05*).

Tablo 13. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Çocukların Benlik Saygısı Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

	Gruplar	*N*	*Ort*	*Ss*	*Sh*	*t*	*Df*	*p*
Benlik Saygısı	Çalışıyor	50	63,55	8,63	1,22	,317	98	,752
	Çalışmıyor	50	62,97	9,73	1,38			

Tablo 13'te görüldüğü gibi çocukların benlik saygısı toplam puan ortalamalarının annelerinin çalışıp çalışmama durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız grup t-testi sonucu, anlamlı bir farklılık bulgulanmamıştır (*t=,317; p>.05*).

Diğer bir ifadeyle, çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarının benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Öte yandan, çalışan annelerin çocuklarının benlik saygısı puan ortalamaları çalışmayan annelerin çocuklarınınkinden daha fazladır fakat bu farklılık anlamlı düzeyde değildir ($\bar{X}_{çalışan}=63,55; \bar{X}_{çalışmayan}=62,97$).

Tablo 14. Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Çocukların Benlik Saygısı ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek/Boyut	**Değişken**				**ANOVA**	
	Anne Eğitim Düzeyi	***N***	$\overline{X}$	***Ss***	***F***	***p***
Benlik Saygısı	İlköğretim (1)	20	64,20	9,00		
	Lise (2)	47	63,78	8,34	0,787	0,504
	Lisans (3)	25	61,17	10,92		
	Yüksek lisans ve yukarısı (4)	6	66,33	6,06		

Tablo 14'te görüldüğü gibi çocukların benlik saygısı toplam puan ortalamalarının annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda, anlamlı bir farklılık bulgulanmamıştır; F (3,94)=0,787, p=0,504. Okuryazar olmayan bir kişi olduğu için bu analize dâhil edilmemiştir.

Tablo 15. Anne Çalışırkenki Çocuğun Yaşına Göre Çocukların Benlik Saygısı ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek/Boyut	Değişken: Anne Çalışırkenki Çocuğun Yaşı	*N*	$\overline{X}$	*Ss*	ANOVA: *F*	ANOVA: *p*
Benlik Saygısı	0-24 aylık (1)	11	64,45	7,30		
	25-48 aylık (2)	10	60,80	10,09	0,359	0,783
	49-72 aylık (3)	15	64,13	11,34		
	73-156 aylık(4)	15	62,24	8,86		

Anne çalışırkenki çocuğun yaşına göre (0-24 aylık, 25-48, 49-72, 73-156) çocukların benlik saygıları puanları incelendiğinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgulanmıştır; (F(3,47)=0,359, p=0,783).

3.1.3. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'ne İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algılarını araştırmak üzere uygulanan Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'ne ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 16. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'ne İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	*N*	*En Büyük Değer*	*En Küçük Değer*	*Ort*	*Ss*
Öz yeterlilik-EYTÖ	100	3,00	1,29	2,5843	0,29150

Tablo 17. Çocukların Cinsiyetine Göre Annelerin Ebeveyn Öz Yeterlilik Algıları Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	*N*	*Ort*	*Ss*	*Sh*	*t*	*df*	*p*
Öz yeterlilik Algısı	Kız	58	2,5443	,31939	,04194	-1,614	98	,108
	Erkek	42	2,6395	,24078	,03715			

Tablo 17'de görüldüğü gibi annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik puan ortalamalarının çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini

belirlemek için yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (*t=-1.614; p*>.05).

Tablo 18'de görüldüğü gibi annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik puan ortalamalarının çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (*t*=.635; *p*>.05). Başka bir ifadeyle, çalışan ve çalışmayan annelerin öz yeterlilikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Annelerin öz yeterlik algıları çalışma faktörüne göre bir farklılık oluşturmamaktadır.

Tablo 18. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Ebeveynliklerine Yönelik Öz Yeterlilik Algıları Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

	Gruplar	***N***	***Ort***	***Ss***	***Sh***	***T***	***df***	***P***
Öz yeterlilik Algısı	Çalışıyor	50	2,6029	,21654	,03062	,635	81,405	,527
	Çalışmıyor	50	2,5657	,35225	,04982			

Tablo 19. Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Ebeveynliklerine Yönelik Öz Yeterlilikleri ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek/Boyut	**Değişken** **Anne Eğitim Düzeyi**	***N***	$\overline{X}$	***Ss***	**ANOVA** ***F***	***P***
Öz Yeterlilik	İlköğretim (1)	20	2,71	0,299		
	Lise (2)	47	2,55	0,302	1,515	0,216
	Lisans (3)	25	2,58	0,226		
	Yüksek lisans ve yukarısı (4)	6	2,57	0,181		

Tablo 19'da görüldüğü üzere, annelerin eğitim düzeyine göre (ilköğretim-lise-lisans-yüksek lisans ve yukarısı) ebeveyn öz yeterlilik puanları incelendiğinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgulanmıştır; (*F*(3,94)=1.515, *p*=0,216). Okuryazar olmayan bir kişi olduğu için bu analize dâhil edilmemiştir.

Tablo 20. Annelerin Çalışırkenki Çocuklarının Yaşına Göre Ebeveynliklerine Yönelik Öz Yeterlilikleri ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek/Boyut	Değişken: Anne Çalışırkenki Çocuğun Yaşı	*N*	$\overline{X}$	*Ss*	ANOVA *F*	ANOVA *p*
Öz Yeterlilik	0-24 aylık (1)	11	2,56	0,17		
	25-48 aylık (2)	10	2,59	0,23	0,325	0,807
	49-72 aylık (3)	15	2,62	0,25		
	73-156 aylık(4)	15	2,64	0,22		

Tablo 20'de görüldüğü üzere, anne çalışırkenki çocuğun yaşına göre (0-24 aylık, 25-48, 49-72, 73-156) ebeveyn öz yeterlilik puanları incelendiğinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgulanmıştır; (F(3,47)=.325, p=.807).

3.1.4. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Annem ve Ben Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo 21. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Annem ve Ben Ölçeği'nin Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçek/Boyutlar		*Öz Yeterlilik*
Tepkisellik	r	,147
	p	,145
Davranış Beklentisi	r	-,045
	p	,654
Davranışı Yönlendirme	r	,038
	p	,704
Psikolojik Kontrol	r	-,052
	p	,610
Özerklik Desteği	r	,102
	p	,314

Tablo 21'de görüldüğü gibi ebeveynlerin öz yeterlilik algıları ile çocukların algıladığı tepkisellik (p=.145), davranış beklentisi (p=.654), davranışı yönlendirme

(*p=.704*), psikolojik kontrol (*p=.610*) ve özerklik desteği (*p=.314*) anne tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

3.1.5. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo 22. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	***N***	***P***	***R***
Öz Yeterlilik Benlik Saygısı	100	**,032**	,215*

Tablo 22'de görüldüğü gibi annelerin ebeveynlik öz yeterlilik algıları ile çocukların benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (*p=.032, p<.05*).

Tablo 23. Annelerin Ebeveyn Öz Yeterliliklerinin Çocuklarının Benlik Saygısına Etkisi

Yordayıcı Degişkenler	**B(b)**	**B'nin Standart Hatası**	**Beta**	**T**	**P**
Sabit (a)	45,797	8,054		5,686	,000
Öz yeterlilik	6,758	3,097	,215	2,182	**,032**
R^2	**Düzeltilmiş R^2**	**Standart Hata**		**F**	**P**
,046	,037	8,98272		4,761	,032

Annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterliliklerinin göstergesi olan Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin öz yeterlik alt boyutunun, çocukların benlik saygısının göstergesi olan Piers Harris Çocuklar için Özkavram Ölçeği'nin toplam puanını yordamada anlamlı bir yordayıcı olup olmadığını belirlemek için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, annelerin öz yeterlilikleri ile çocukların benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş (R^2=,046), EYTÖ öz yeterlilik alt boyutunun, benlik saygısının anlamlı

bir yordayıcısı olduğu görülmüştür (F(1,98)=4,761, p=,032, R^2=,046, β= ,215, t= 2,182, p=,032).

Annelerin ebeveynlik öz yeterlilikleri çocukların benlik saygısı toplam puanlarındaki değişimin %5'ini açıklamaktadır (R^2=,046).

Regresyon analizi sonucuna göre, benlik saygısını yordayan regresyon denklemi şu şekildedir:

Benlik Saygısı = (6,758 x Anne ebeveyn öz yeterliliği) + 45,797

Anne ebeveyn öz yeterliliğindeki 1 birimlik artış, çocukların benlik saygısı puanlarında 0,215 birimlik artışa neden olur.

3.1.6. Annem ve Ben Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo 24. Annem ve Ben Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçek/Boyutlar		***Benlik Saygısı***
Tepkisellik	r	,488**
	p	**,000**
Davranış Beklentisi	r	-,084
	p	,407
Davranışı Yönlendirme	r	-,181
	p	,071
Psikolojik Kontrol	r	-,400**
	p	**,000**
Özerklik Desteği	r	,283**
	p	**,004**

Tablo 24'te görüldüğü gibi, çocukların benlik saygısı ile algıladıkları Psikolojik Kontrol (p= -.000, p<.01) anne tutumları arasında negatif düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çocukların benlik saygısı ile algıladıkları Tepkisellik (p=.000, p<.01) ve

Özerklik Desteği (p=.004, p<.01) anne tutumları arasında ise pozitif düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 25. Çocukların Algıladıkları Anne Tutumlarının Benlik Saygılarına Etkisi

Yordayıcı Değişkenler	B(b)	B'nin Standart Hatası	Beta	T	p
Sabit (a)	37,444	10,795		3,468	,001
Tepkisellik	5,840	2,079	,350	2,809	**,006**
Davranış Beklentisi	-1,851	1,816	-,107	-1,020	,311
Psikolojik Kontrol	-1,540	1,592	-,126	-,967	,336
Davranışı Yönlendirme	-,549	1,752	-,035	-,313	,755
Özerklik Desteği	3,262	2,164	,154	1,507	,135
R²	**Düzeltilmiş R²**	**Standart Hata**		**F**	**P**
,280	,242	7,96817		7,319	,000

Çocukların algıladıkları anne tutumlarının göstergesi olan Annem ve Ben Ölçeği'nin alt boyutlarının çocukların benlik saygısının göstergesi olan Piers Harris Çocuklar için Özkavram Ölçeği'nin toplam puanını yordamada anlamlı bir yordayıcı olup olmadığını belirlemek için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, Tepkisellik anne tutumu ile çocukların benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş ($R^2_{düzenlenmiş}$ =,242), ABÖ Tepkisellik alt boyutunun benlik saygısının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F(5,94)=7,319$, $p<,001$, $R^2=,280$, $R^2_{düzeltilmiş}=,242$, $\beta_{Tepkisellik}= ,350$, $t= 2,809$, $p=,006$).

Tepkisellik anne tutumu çocukların benlik saygısı toplam puanlarındaki değişimin %24,2'sini açıklamaktadır.

Regresyon analizi sonucuna göre, benlik saygısını yordayan regresyon denklemi şu şekildedir:

Benlik Saygısı = (5,840 x Tepkisellik anne tutumu) + 37,444

Tepkisellik anne tutumundaki 1 birimlik artış, çocukların benlik saygısı puanlarında 0,350 birimlik artışa neden olur.

Diğer bir ifadeyle, çocukların annelerini sevgi, şefkat ve tutarlı disiplinli tutum içinde algılamaları benlik saygılarını %24,2 etkilemektedir. Benlik saygısını etkileyen birçok faktör olduğu düşünüldüğünde, bu oran epey yüksektir. Bu bağlamda, anne ve çocuğuna karşı gösterdiği sevgi, sıcaklık ve yakınlık çocuğun benlik saygısını büyük oranda belirleyici role sahiptir.

3.2. Yorumlar

Bu araştırma, çalışan ve çalışmayan annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algıları ile onların 11-13 yaş çocuklarının algıladıkları anne tutumları ve benlik saygıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca algılanan anne tutumlarını ölçen Annem ve Ben Ölçeği, çocukların benlik saygısı ölçen Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği, annelerin ebeveyn öz yeterlilik algılarını ölçen Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği demografik değişkenlere bağlı olarak araştırılmıştır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

3.2.1. Annem ve Ben Ölçeği'ne İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Bu araştırmada "11-13 yaş çocukların algıladıkları anne tutumlarının cinsiyete, anneleri çalışırkenki yaşlarına, annelerinin eğitim durumlarına ve çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?" sorularının cevapları araştırılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, çocukların algıladıkları anne tutumları cinsiyetlerine göre farklılaşmamakta olup, annelerinin eğitim durumlarına göre Davranış Beklentisi anne tutumu alt boyutunda, lisans, lise ve ilköğretim mezunu anneler arasında eğitim düzeyi yüksek annelerin lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, eğitim düzeyi arttıkça annelerin davranış beklentisi anne tutumu azalmaktadır. Ayrıca, annelerinin çalışıp çalışmama durumlarında ise Davranış Beklentisi alt boyutunda çalışmayan annelerin lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anneleri çalışırkenki çocukların yaşlarına (0-24 aylık, 25-48, 49-72, 73-156) göre ise, Davranış Beklentisi alt boyutunda sınırda anlamlı ilişki bulunmaktadır. Tukey analizine göre 25-48 aylık çocuklar (Grup2) ile 73-156 aylık çocuklar (Grup 4) arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Buna göre, 25-48 aylıkken annesi çalışmaya başlayan çocuklar, 73-156 aylıkken annesi çalışmaya başlayanlardan daha fazla annelerinin davranış beklentisi tutumunu sergilediğini belirtmiştir.

Algılanan anne tutumlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığının incelendiği araştırmalarda; bazı araştırmalar anlamlı bir farklılık olmadığını öner sürerken, bazıları ise algılanan anne tutumlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğunu bulgulamaktadır.

Genç yetişkinlerin algıladıkları anne tutumlarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin incelendiği araştırmada, erkeklerin annelerinden daha fazla psikolojik kontrol gördükleri bulunmuştur (Akça, 2012). Büyükşahin'in (2009) yaptığı araştırmada ise algılanan davranışı yönlendirme anne tutumu erkeklerde daha fazla görülmektedir.

Yücel (2013) "Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarının, Benlik Saygısı ve Öğrenilmiş Çaresizlik ile İlişkisi" adlı çalışmasında; erkek öğrenciler anne-baba tutumlarını kız öğrencilere göre daha fazla koruyucu ve otoriter algılarken, kız öğrenciler anne-baba tutumlarını erkek öğrencilere göre daha fazla demokratik algılamaktadır. Benzer şekilde, Aktaş (2011) "9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında; erkek öğrenciler anne baba tutumlarını kız öğrencilere göre daha fazla otorite ve koruyucu-istekçi olarak algılarken, kız öğrenciler anne baba tutumlarını erkek öğrencilere göre daha fazla demokratik olarak algılamaktadırlar.

Dokuyan (2016) "12. Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmasında, öğrencilerin cinsiyetlerine göre genel puanları farklılaşmazken, demokratik ebeveyn, koruyucu ebeveyn ve otoriter ebeveyn puanları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Ünüvar (2007) ise "Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumları İle Kendine Saygı Düzeylerinin İncelenmesi" adlı çalışmasında, kız ve erkek öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumları (demokratik, koruyucu, otoriter) arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu sonuç araştırma sonuçlarını destekleyici niteliktedir.

Çocukların algıladıkları anne tutumlarının annelerinin çalışma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik araştırma sonuçları birbiriyle çelişmektedir. Tire (2011) ve Yücel (2013) yaptıkları araştırmanın sonucunda, annelerin çalışma durumu ile

çocukların algıladıkları anne tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan Torucu (1990), Özkan (1994), Balat ve Akman (2004), ebeveynlerin çalışmasının çocukların demokratik ebeveyn algısına olumlu katkıları olduğunu vurgulamaktadır.

Altınay (2012), "Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Başa Çıkma Tutumları ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi" adlı çalışmasında çalışan annelerin, aşırı annelik tutumunu çalışmayan annelere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde az kullandıklarını ortaya koymuştur. Bu araştırmada ise çalışmayan annelerin davranış beklentisi tutumunu daha çok kullandığı bulunmuştur. Bu durum çalışmayan annenin zamanının büyük kısmını çocuğuyla geçirmesi, hayatını çocuğunun üzerine inşa etmesi gibi nedenlere bağlı olarak çocuğundan daha fazla belli kalıplara uygun davranmasını beklemesini mümkün kılabilir.

Algılanan anne tutumlarının annelerin eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının analiz edildiği araştırmalarda farklı sonuçlar bulunmaktadır. Yücel'in (2013) yapmış olduğu araştırmada, çocukların algıladıkları koruyucu ebeveyn tutumu, ebeveynlerin eğitim seviyeleri arttıkça, azalmaktadır. Bu araştırmada da, eğitim düzeyi arttıkça çocukların algıladıkları davranış beklentisi anne tutumu azalmaktadır.

Aktaş'ın (2011) lise öğrencileri arasında yapmış olduğu araştırmada ise, öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumları annelerinin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığını bulgulamıştır. Benzer şekilde, Akça (2012) yapmış olduğu çalışmada algılanan anne tutumlarının annelerin eğitim düzeylerine göre farklılaşmadığını bulgulamıştır.

3.2.2. Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği'ne İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Bu araştırmada "11-13 yaş çocukların benlik saygısı puanları cinsiyetleri, anneleri çalışırkenki çocukların yaşları, annelerinin eğitim durumları ve çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?" sorularının cevapları araştırılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, çocukların benlik saygısı ortalamaları cinsiyetlerine, anneleri çalışırkenki yaşlarına, annelerinin çalışma durumlarına, annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.

Çocukların cinsiyetlerine göre benlik saygısı düzeylerinin incelendiği araştırmalarda çelişik sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma sonucuyla paralel olarak, Kılıçaslan (2012) "Okul Öncesine Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Öğrencilerin Benlik Kavramlarının Annelerinin Yaşam Doyumları Bağlamında İncelenmesi" adlı çalışmasında öğrencilerin toplam benlik saygısı puanlarının cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını bulmuştur.

Aynı şekilde, Erbil, Divan ve Önder'in (2006) "Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi" adlı çalışmasında kız ve erkeklerin benlik saygısının düzeyleri arasında anlamlı istatistıksel bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Benzer şekilde, Akuysal Aydoğan & Deniz (2012) "Son Çocukluk Döneminde Benlik Saygısı ve Umut" adlı çalışmasında, kız ve erkeklerin toplam benlik saygısı puanları arasında anlamlı istatistiksel bir farklılık bulunmamaktadır.

Cinsiyetin benlik saygı düzeyi üzerinde anlamlı istatistiksel bir farklılık oluşturmadığını ileri süren diğer araştırmalar; Dokuyan (2016), Balat ve Akman (2004), Aktaş (2011), Çuhadaroğlu (1985), Ünüvar (2007), Maşrabacı (1994), İkiz (2000), Aksüt (2011), Yüksekkaya (1995), Şahin (2015), Çankaya (2007) 'dır.

Öte yandan, cinsiyetin benlik saygı düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğunu öne süren araştırmalar da bulunmaktadır.Bazı araştırmalar erkeklerin bazıları ise kızların daha yüksek benlik saygısı olduğunu bulgulamışlardır.

Brack, Orr & Ingersoll (1987) 6, 8, 10, 12. sınıflarda okuyan kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden daha düşük benlik saygısı puanları olduğunu tespit etmişlerdir (Akt. Akuysal Aydoğan & Deniz, 2012). Benzer şekilde, Tezcan Hatipoğlu (1996) yapmış olduğu araştırmada, kız ergenlerin benlik saygısının erkeklerden daha düşük olduğunu bulmuştur. Aynı şekilde, Akşin Yavuz ve ark. (2016) "Annelerin çocuğunu kabul düzeyi ile çocukların benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi" adlı çalışmalarında, çocukların benlik algılarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği; kız çocuklarının erkek çocuklarından daha az olumlu benlik saygıları olduğunu ortaya koymuştur.

Özkan'ın (1994) "Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler" adlı çalışmasında ise cinsiyet ile benlik saygısı arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki bulunmakta olup, kızların benlik saygısı düzeyleri erkeklerden % 15 oranında daha fazladır. Aynı şekilde, Kurşun'un (1998) yapmış olduğu araştırmada, kızların benlik saygısı erkeklerden daha yüksek bulunmuştur.

Ayrıca, Halıcı (2005), Erikçi (2005), Çelik (2007), Kılıç Duran (2007) ve Kanay (2006) da kızların erkeklerden daha yüksek benlik saygısı olduğunu bulgulamışlardır.

Çocukların benlik saygısı düzeylerinin annelerinin çalışma durumuna göre incelendiği araştırmaların sonuçları farklılık göstermektedir. Bazı araştırmalar annelerin çalışmasının çocuklarının benlik saygı düzeyleriyle ilişkili olmadığını belirtirken, bazı araştırmalar annesi çalışan çocukların daha yüksek benlik saygısına sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırma sonuçlarıyla paralel olarak, Aktaş (2011), Çetinkaya (2006) ve Yücel'in (2013) yapmış oldukları araştırmalarda çocukların benlik saygısı ile annenin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Dilek & Aksoy (2013), yapmış oldukları araştırmada ise, çalışmayan annelerin çocuklarının benlik saygısı, çalışan annelerin çocuklarına göre daha düşük bulunmuştur. Güngör (1989), Özkan (1994), Baybek ve Yavuz'un (2005) yapmış olduğu araştırmalarda da benlik saygısı ile annenin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Annelerin eğitim düzeylerinin çocukların benlik saygısı üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar farklı sonuçlar elde etmiştir. Araştırmaların bazıları annelerin eğitim seviyesi ile çocukların benlik saygısı arasında bir ilişki bulamazken, bazıları ise annelerin eğitim düzeyi arttıkça, çocukların da benlik saygısının arttığını bulgulamışlardır.

Kılıçaslan (2012), Yücel (2013), Aktaş (2011), Yılmaz (2018), Yüksekkaya (1995), Çetinkaya'nın (2006) yapmış oldukları araştırmaların sonucunda, annelerin eğitim düzeyiyle çocukların benlik saygısı arasında anlamlı istatistiki bir ilişki olmadığını tespit etmişlerdir. Bu sonuçlar, araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Öte yandan, Baybek ve Yavuz (2005), Özkan (1994), Güngör (1989), Torucu (1990), Kurşun (1998), Erbil, Divan ve Önder'in (2006) yapmış oldukları araştırmaların sonuçlarına göre, çocukların benlik saygısı ile annelerin eğitim düzeyi arasında anlamlı istatistiki bir ilişki olmakta olup, annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocukların benlik saygısı düzeyi de artmaktadır. Bu sonuçlar ise araştırma sonucuyla çelişmektedir.

3.2.3. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'ne İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Bu araştırmada "annelerin ebeveyn öz yeterlilik algısı çocuklarının cinsiyetine, kendi eğitim durumlarına, çalışıp çalışmamalarına ve çalışırkenki çocuklarının yaşına göre farklılaşmakta mıdır?" sorularının cevapları araştırılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algıları, çocuklarının cinsiyetleri, çalıştıkları dönemdeki çocuklarının yaşı, kendi eğitim düzeyleri ve çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algılarının çocuklarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelendiği araştırmalarda, bu çalışmanın bulgularıyla benzer şekilde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Balat (2014) "Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Öz Yeterlilik ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi" adlı çalışmasında, Özdemir (2012) "Bazı Değişkenler Açısından Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Becerilerinin Ve Ailelerinin Ebeveynliğe Yönelik Tutumları" adlı çalışmasında annelerin ebeveynliğe yönelik öz yeterlilik algılarının çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını bulgulamışlardır.

Benzer şekilde, Gülay Ogelman & Çiftçi Topaloğlu (2015) "4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık, Kaygı Düzeyleri İle Anne Babalarının Ebeveyn Öz yeterliği Algısı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" adlı çalışmasında, Balat, Sezer, & Tunçeli (2014) "Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Annelerinin Öz Yeterlilik ve Öfke Düzeylerinin İncelenmesi" adlı çalışmasında annelerin ebeveynliğe yönelik öz yeterlilik algılarının çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını bulgulamışlardır.

Annelerin çalışma durumuna göre ebeveyn öz yeterliliklerinin incelendiği çalışmalarda farklı sonuçlar bulunmaktadır. Araştırmaların bir kısmı çalışma durumuna göre annelerin ebeveyn öz yeterliliklerinin anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını ortaya koyarken, diğer kısmı ise çalışan annelerin ebeveyn öz yeterliliklerinin çalışmayan annelere göre daha yüksek olduğunu bulgulamaktadırlar.

Balat (2014), Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2008), Ölçer, Bakır, & Oskay'ın (2016) yapmış oldukları çalışmaların sonucunda, annelerin çalışma durumuna göre ebeveyn öz yeterliliklerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar, araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Yıldız Çiçekler ve ark (2014) yapmış oldukları çalışmada ise araştırma sonucundan farklı olarak, çalışan annelerin çalışmayan annelere göre ebeveyn öz yeterliliklerini daha yüksek bulmuşlardır. Ayrıca, Gülay Ogelman & Çiftçi Topaloğlu (2015) annelerin öz yeterliliklerinin mesleklerine göre değişmekte olduğunu ve en yüksek ebeveyn öz yeterliliğine memur annelerin sahip olduklarını tespit etmişlerdir.

Annelerin eğitim düzeylerine göre ebeveynliklerine ilişkin öz yeterlilik algılarının incelendiği araştırmalarda çelişik sonuçlar bulunmuştur. Bazı araştırmalar annelerin eğitim düzeyi ve ebeveynlik öz yeterlilikleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını öne sürerken, bazıları ise eğitim düzeyinin artışıyla birlikte annelerin ebeveyn öz yeterliliklerinin de arttığını belirtmektedir.

Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2008) "Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Annelerinin Ebeveynliğe Yönelik Tutumları", Ölçer, Bakır, & Oskay (2016) "Yüksek Riskli Gebelerin Öz Yeterlilik ve Sosyal Destek Algıları" adlı çalışmalarında, annelerin eğitim seviyesi ile ebeveynlik öz yeterlilikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını tespit etmişlerdir. Aynı şekilde, Balat (2014), Özdemir (2012), Balat, Sezer, & Tunçeli (2014), Gülay Ogelman & Çiftçi Topaloğlu (2015) yapmış oldukları araştırmalarda bu araştırmanın sonuçlarını destekler şekilde anlamlı bir farklılık bulgulamamışlardır.

Öte yandan bu araştırmanın sonuçlarından farklı olarak, Yıldız Çiçekler ve ark (2014) "1-3 Yaş Arasında Çocuğu Bulunan Annelerin Öz Yeterlikleri İle Mükemmelliyetçilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Demir (2015) "Ebeveyn

Yetkinliğinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmalarında, Teti ve Gelfand (1991) ve Coleman & Karraker (2000) yapmış oldukları araştırmada annelerin eğitim düzeyleri yükseldikçe ebeveynlik öz yeterliliklerinin de yükseldiğini bulgulamışlardır.

3.2.4. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Annem ve Ben Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırmaya katılan annelerin ebeveynlik öz yeterlilik algıları ile çocuklarının algıladığı anne tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatürde, ebeveyn öz yeterliliği ve anne tutumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. MacPhee ve Miller-Heyl (2003) ebeveyn öz-yeterliğinin ebeveynlik uygulamalarına etkilerini inceledikleri çalışmalarında ebeveyn öz yeterliliğin etkili çocuk yetiştirmedeki rolünü tespit etmeyi amaçlamaktadırlar. Annelerin ebeveyn becerilerini geliştirmeye yönelik programa katılmaları sağlandıktan sonra yapılan analizler sonucunda, program sonrası annelerin ebeveyn öz yeterliliği artmış olup, bu artışın çocuk yetiştirmede önemli ve olumlu bir etki gösterdiği gözlenmiştir.

Esther ve Crockenberg (2002) yaptıkları çalışmada annelerin öz yeterliliklerindeki artışın annenin bebeğine karşı daha duyarlı oluşuna katkı sağladığını gözlemlemişlerdir. Annenin öz yeterliği ile bebeğin sakinliği arasında ilişki buldukları bu araştırmada, anne öz yeterliliği artıkça bebeğin sakinleştiği, annenin öz yeterliliği azaldıkça bebeğin stres düzeyinin arttığını tespit etmişlerdir. Bebeğin stresinde düşük ebeveyn öz yeterliliğine bağlı olarak duyarsız anne tutumlarının etkili olduğu öne sürülmüştür.

Mondell, Forrest ve Tyler (1981) tarafından yapılan bir araştırmada ebeveyn öz yeterliliği yüksek ebeveynlerin çocuklarına karşı daha tutarlı davranış gösterdikleri belirlenmiş olup, bu ebeveynler çocuklarının gelişimlerini olumlu anlamda destekleyerek çocuklarının potansiyellerini kullanmalarına ve problem çözmede daha yardımcı olmuşlardır (Akt. Çabuk Bayam, 2010). Benzer şekilde, Erdwins ve arkadaşları (2001) sağlıklı ebeveynlik uygulamaları ile ebeveyn öz yeterliliğinin etkileşim içinde olduğunu belirtmişlerdir.

Aksoy & Diken (2009) "Annelerin Ebeveynlik Öz Yeterlik Algıları ile Gelişimi Risk Altında Olan Bebeklerin Gelişimleri Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalara Bir Bakış" adlı çalışmalarında, ebeveyn öz yeterliliği yüksek annelerin çocuklarının

gelişimine olumlu katkı sağlayacak uygun anne tutumlarını sergileyebildiklerini gözlemlemişlerdir. Ayrıca bu araştırmada, ebeveyn öz yeterliliğinin sosyo-ekonomik düzey, anne olma yaşı, sosyal destek alma durumu, depresyon ve stres gibi faktörlerden etkilendiği belirlenmiştir.

Öte yandan, Uyanık Balat & Yılmaz'ın (2014), okul öncesi dönem yaş aralıklarında çocuğu olan annelerin ebeveynlik öz yeterlilik algıları ile çocuklarını yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, annelerin çoktan aza doğru sırasıyla "Aşırı Koruyucu Tutum","Baskıcı ve Disipliner Tutum ve Demokratik Tutumu" kullandıkları görülmüştür. Bunun yanında, öz yeterliliklerinin de oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, araştırmaya katılan anneler olumsuz anne tutumlarını daha fazla tercih etmelerine rağmen kendi ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilikleri de yüksektir. Uyanık Balat & Yılmaz (2014) bu sonucu, Türk kültüründe koruyucu ve disiplinli olmanın iyi anne olmanın bir yolu olarak görülmesinden kaynaklı olabileceği şeklinde yorumlamıştır.

Seçer ve ark (2012), annelerin öz yeterlilik algılarının 5-6 yaşlarındaki okul öncesi dönemi çocuklarının akran ilişkilerine olan etkisini incelemişlerdir. Bu araştırmanın sonucuna göre, annelerin öz yeterlik algısı puanlarında ki artış, çocukların saldırganlık, dışlanma, korkulu- kaygılı olma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma puanlarında azalmaya neden olmaktadır. Bu durum düşük öz yeterliliğe sahip annelerin daha çok olumsuz anne tutumları gösterme eğiliminde olduklarının buna bağlı olarak çocuklarının akran şiddetine maruz kalma, akranları tarafından dışlanma gibi olumsuzluklarla karşı karşıya kalabileceklerinin göstergesidir (Dodge ve ark., 1994; Fagot ve ark., 1989 akt. Seçer ve ark, 2012).

3.2.5. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algıları ile çocuklarının benlik saygıları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca, çalışan ve çalışmayan annelerin öz yeterliliklerinin çocuklarının benlik saygısını yordayıp yordamadığı ile ilgili yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre,

annelerin öz yeterliliklerinin çocuklarının benlik saygılarını %5 oranında yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde, annelerin ebeveyn öz yeterliliğinin çocuklarının benlik saygısına olan etkileri ile ilgili yurt içinde yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Nitekim ebeveyn öz yeterliliği ile ilgili yurt içinde sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır (Çabuk Bayam, 2010). Ebeveyn öz yeterliliği ve çocukların benlik saygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanılmasa da ebeveyn öz yeterliliğinin annelerin ebeveyn tutum ve uygulamalarına olumlu anlamda etki ettiğine ve pozitif ebeveyn tutumlarının da çocukların benlik saygısına olumlu katkılar sağladığına dair çalışmalar bulunmaktadır. Bu durumda doğrudan olmasa da dolaylı olarak ebeveyn öz yeterliliğinin çocukların benlik saygısında etkisi olduğu söylenebilir.

3.2.6. Annem ve Ben Ölçeği ve Piers Harris Çocuklarda Özkavram Ölçeği Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırmaya katılan çocukların algıladıkları Tepkisellik ve Özerklik Desteği anne tutumları ile benlik saygıları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, algıladıkları Psikolojik Kontrol anne tutumları ile benlik saygıları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çocukların annelerini koşulsuz sevgi ve sıcaklık gösteren, tutarlı disiplinli, özerklik girişimlerini ve yeterliliklerini destekler şekilde algılamaları benlik saygılarına olumlu etkide bulunmaktadır. Öte yandan, çocukların annelerini zorlayıcı, psikolojik ve duygusal baskı gösteren, deneyimlerini ve girişimlerini sınırlandıran tutumda algılamaları çocukların benlik saygısına negatif yönde etkide bulunmaktadır.

Ayrıca, çocukların algıladıkları anne tutumlarının benlik saygılarını yordayıp yordamadığı ile ilgili yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre, çocukların algıladıkları Tepkisellik anne tutumu çocukların benlik saygısını %24.2 oranında yordamaktadır.

Literatürde ebeveyn tutumları özellikle de anne tutumları ve çocuklarının benlik saygıları arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır.

Yaprak (2007) "İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumunun Diskriminant Analiziyle Belirlenmesi ve Benlik Saygısı ile Olan İlişkisinin

Değerlendirilmesi Üzerine Bir Uygulama" adlı çalışmasında anne baba tutumları ile çocukların benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulmuştur. Benzer şekilde, Aksüt (2011), öğrencilerin benlik saygısı, öğrencilerin yabancı dil öğrenimindeki başarıları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, öğrencilerin benlik saygıları ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulgulamıştır.

Yıldız Çiçekler & Alakoç Pirpir (2015) yapmış oldukları araştırma sonucunda, anne tutumları ve çocukların benlik kavramları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve anne-çocuk arasındaki karşılıklı duyarlı/tepkisel uyumun çocuğun benlik gelişimi üzerinde olumlu etkisi olduğunu saptamıştır. Benzer şekilde, Tezcan Hatipoğlu (1996) yapmış olduğu araştırma sonucunda, ergenlerin algıladıkları ilgi ve şefkat, tutarlı disiplin davranışları ve amaca ulaşmada yardımcı olma anne tutumları ile benlik saygıları arasında pozitif yönde, algıladıkları duygusal cezalandırma anne tutumu ile negatif yönde ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Yücel'in (2013) yaptığı araştırma sonucunda, ortaokul öğrencilerinin benlik saygıları ile algıladıkları demokratik anne-baba tutumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, otoriter ve koruyucu anne-baba tutumları arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Benzer şekilde, Aktaş'ın (2011) yapmış olduğu araştırmanın sonucuna göre, 9. sınıf öğrencilerinin algıladıkları demokratik ebeveyn tutum puanları arttıkça benlik saygıları artmakta, algıladıkları koruyucu ve otoriter ebeveyn tutum puanları arttıkça benlik saygıları azalmaktadır. Gürler'in (2017) "Ergenlerde Anne Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Başakşehir Örneği" adlı çalışmasının sonuçlarına göre, ergenlerin benlik saygısının demokratik anne baba tutumu ile pozitif yönde, koruyucu/istekçi anne baba tutumu ve otoriter anne baba tutumu ile negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Yılmaz'ın (2018) "Anne-Baba Tutumlarının Ergenlerde Benlik Saygısına Etkisi" adlı çalışmasının sonuçlarına göre, ebeveynleri demokratik tutum sergileyen ergenlerin benlik saygılarının yükselmektedir. Öte yandan koruyucu-istekçi tutum sergileyen ebeveynlerin, çocuklarının benlik saygıları olumsuz yönde etkilenmektedir. Ebeveynlerin koruyucu tutumları arttıkça ergenlerin benlik saygıları azalmaktadır.

Tunç (2002) ergenlerin algıladıkları çocuk yetiştirme stilleri ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, anne babasını otoriter algılayan çocukların benlik saygılarının, anne babasını açıklayıcı otoriter (demokratik) ve izin verici-şımartan algılayan çocukların benlik saygılarından daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Şahin (2015) "Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Saldırganlık Davranışı Ve Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye Benlik Saygısı Düzeylerinin Etkisi" adlı çalışmasında anne babalardan algılanan demokratik tutum düzeyi arttıkça benlik saygısı düzeyleri artmakta, anne babalardan algılanan otoriter tutum arttıkça da benlik saygısı düzeyleri düşmektedir. Yazıcı & Taştepe'nin (2013) yaptığı çalışmanın sonucunda, ailenin birlik beraberlik içinde oluşu çocukların benlik saygısına olumlu etkide bulunurken, ailenin denetim odaklı olması ise olumsuz etkide bulunmuştur. Yazıcı & Taştepe (2013) bu çalışmalarında anne babaların denetimin fazla olduğu aşırı koruyucu ya da otoriter ebeveyn tutumlarından ziyade çocuklarının kendilerini geliştirebilecekleri, eksikliklerini ve potansiyellerini fark edebilecekleri birlik beraberliğe yönelik ortamlar oluşturmasına ve buna yönelik tutumlar tercih etmelerinin önemine vurgu yapmaktadır.

Özetle bu araştırmanın bulgularına göre, annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algıları, çocuklarının cinsiyetleri, çalıştıkları dönemdeki çocuklarının yaşı, kendi eğitim düzeyleri ve çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre annelerin çalışma durumları ile ebeveyn öz yeterlilik algıları arasında ilişki olduğunu iddia eden H_1 hipotezi ile annelerin eğitim düzeyleri arttıkça ebeveyn öz yeterlilik algılarının da artacağını iddia eden H_3 hipotezi desteklenmemiştir.

Bulgulara göre, çocukların algıladıkları anne tutumları cinsiyetlerine göre farklılaşmamakta olup, annelerinin eğitim durumlarına göre Davranış Beklentisi alt boyutunda lisans ile ilköğretim ve lise grupları arasında eğitim düzeyi düşük anneler lehine, aynı şekilde annelerinin çalışıp çalışmama durumlarında ise Davranış Beklentisi alt boyutunda çalışmayan annelerin lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, eğitim düzeyi arttıkça anneler çocuklarından daha az davranış beklentisi içinde olmaktadırlar. Ayrıca annenin çalışması da bu beklentiyi azaltmaktadır. Dahası, anne çalıştığındaki çocukların yaşına (0-24 aylık, 25-48, 49-72, 73-156) göre, Davranış Beklentisi alt boyutunda sınırda anlamlı ilişki bulunmaktadır. Tukey analizine göre 25-

48 aylık çocuklar (Grup 2) ile 73-156 aylık çocuklar (Grup 4) arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, 25-48 aylıkken annesi çalışmaya başlayan çocuklar, 73-156 aylıkken annesi çalışmaya başlayanlardan daha fazla annelerinin davranış beklentisi tutumunu sergilediğini belirtmiştir (p=0.05). Buna göre anne çalıştığındaki çocukların yaşına göre çocukların algıladıkları anne tutumları arasında ilişki olduğunu iddia eden H_2 hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Bulgulara göre, çocukların benlik saygısı ortalamaları cinsiyetlerine, annelerinin çalışma durumlarına ve annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.

Araştırmaya katılan annelerin ebeveynlik öz yeterlilik algıları ile çocuklarının algıladığı anne tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterlilik algıları ve çocukların algıladıkları anne tutumları ile çocukların benlik saygısı arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların algıladıkları Tepkisellik ve Özerklik Desteği anne tutumları ile benlik saygıları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, algıladıkları Psikolojik Kontrol anne tutumları ile benlik saygıları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çocukların annelerini koşulsuz sevgi ve sıcaklık gösteren, tutarlı disiplinli, özerklik girişimlerini ve yeterliliklerini destekler şekilde algılamaları benlik saygılarına olumlu etkide bulunmaktadır.

Öte yandan, çocukların annelerini zorlayıcı, psikolojik ve duygusal baskı gösteren, deneyimlerini ve girişimlerini sınırlandıran tutumda algılamaları çocukların benlik saygısına negatif yönde etkide bulunmaktadır. Ayrıca annelerinin kendi ebeveynliklerine yönelik öz yeterliliklerinin yüksek oluşu çocuklarının benlik saygısına olumlu katkı sağlamaktadır.

Bu araştırmanın bulgularına göre, annenin çalışıp çalışmaması annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterliliklerinde bir farklılık oluşturmamaktadır. Buna göre, çalışma durumu ve annelerin ebeveyn öz yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu iddia eden bu araştırmanın hipotezi desteklenmemiştir.

Annelerin çalışma durumunun çocuk perspektifinde nasıl olduğunu tespit etmek amacıyla çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarının algıladıkları anne tutumları incelenmiş olup, sadece çalışmayan annelerin davranış beklentisi ebeveyn tutumunu çalışan annelere göre anlamlı düzeyde daha fazla kullandıkları sonucu elde edilmiştir. Buna göre çalışmayan annelerin çocuklarının algısına göre anneleri çocuklarının nasıl davranması gerektiği konusunda daha fazla beklenti içinde olmaktadır. Bu durum çalışan annelere nazaran çalışmayan annelerin tüm gün çocuğuyla daha fazla birlikte olması ve buna dayanarak gün içerisinde çocuğundan daha fazla beklenti içinde olabileceği ile yorumlanabilir. Bu beklenti çocuğu merkeze koyan ve tüm yaşamını onun üzerine inşa eden algıdan kaynaklı olabileceği gibi gün içindeki rutin ev içi sorumluluklarına destek olması beklentisinden kaynaklı da olabilir.

Bu sonuçlar, çalışma faktörünün çocukların cephesinde olumsuz algılandığına dair istatistiksel olarak anlamlı bir veri bulunmadığını göstermektedir. Öte yandan anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte algılanan Tepkisellik, Davranışı Yönlendirme ve Özerklik Desteği anne tutumu ortalamaları annesi çalışmayan çocuklarda, Psikolojik Kontrol ise annesi çalışan çocuklarda, daha fazla görülmektedir.

Psikolojik kontrolün çalışan annelerin çocuklarında daha fazla olması bu konuyla ilgili çalışmaların devamlılığının önemini göstermektedir. Bu çalışmaların devamlılığı bu araştırmanın sonuçlarının test edilmesi ve daha sağlıklı yorumlanması için önem arz etmektedir.

Çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarının algıladıkları anne tutumlarının çocukların benlik saygısını yordayıp yordamadığı ile ilgili yapılan regresyon analizleri sonuçlarına göre de, algılanan tepkisellik anne tutumu çocukların benlik saygısını %24.2 oranında yordamaktadır ($R^2_{\text{düzeltilmiş}}$=,242). Benlik saygısına etki eden birçok faktör olduğu düşünüldüğünde, sadece tepkisellik anne tutumunun çocukların benlik saygısında bu denli etkili olması çok çarpıcı bir sonuç olarak görülmektedir.

Çalışan ve çalışmayan annelerin öz yeterliliklerinin çocuklarının benlik saygısını yordayıp yordamadığı ile ilgili yapılan regresyon analizleri sonuçlarına göre, annelerin öz yeterliliklerinin çocuklarının benlik saygılarını %5 oranında yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (R^2=,046).

Bu sonuçlar, anne çalışsın veya çalışmasın annelerin kendi ebeveynliklerine yönelik öz yeterli oluşları ve özellikle çocuklarına karşı sevgi, şefkat ve tutarlı disiplin ile yaklaşmalarının çocuklarının benlik saygılarında etkili olduğunu göstermektedir.

Buna göre annelerin ebeveynliklerine ilişkin öz yeterliliklerinin arttırılması yönelik çalışmalar yapılıp, eğitimler verilmelidir.

Çocuklarına karşı doğru ebeveyn tutumları kullanmalarının önemine yönelik bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır.

Annenin çalışmaması tüm gün çocuğuyla aktif ve nitelikli zaman geçirdiği anlamına gelmediği gibi çalışan ve çocuğundan gün içerisinde ayrı olan annenin de çocuğuna zaman ayırmadığı anlamına gelmez. Bu noktada bir sonraki çalışmalarda çalışan ve çalışmayan annelerin çocuğuyla ne kadar birlikte zaman geçirdiği ve bu zamanı ne düzeyde etkin kullandıklarına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Araştırmacılar için öneriler

1. Bu araştırma, Pendik ilçesindeki 11-13 yaşındaki ortaokul çocukları ve onların çalışan çalışmayan annelerini kapsamaktadır. Aynı araştırma farklı bölgelerde farklı yaş grubundaki çocuklar ve daha geniş örneklem gruplarıyla tekrarlanabilir.

2. Sadece annelerin araştırıldığı bu çalışma babalar da dâhil edilerek tekrar araştırılabilir.

3. Annenin çalışmasının annelerin ebeveyn öz yeterlilikleri ve çocuklarının benlik saygısı ve algıladıkları anne tutumlarıyla ilişkisinin incelendiği araştırmada, annenin çalışma durumunun farklı değişkenlerle ilişkisi incelenebilir.

4. Literatürde ebeveyn öz yeterliliği ile ilgili sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmüştür. Bu konu farklı değişkenlerle tekrar incelenebilir.

Uygulayıcılar için öneriler

1. Bu araştırma annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterliliklerinin ve çocuklarına karşı pozitif ebeveyn tutumları sergilemelerinin çocuklarının benlik saygısında olumlu anlamda etkili olduğu görülmüştür. Buna göre annelerin ebeveynliklerine yönelik öz yeterliliklerini arttırıcı ve bilinçli çocuk yetiştirmenin önemine ilişkin programlar, eğitimler, seminerler verilebilir.

2. Bilinçli ebeveynler yetiştirebilmek amacıyla, üniversitelerde ebeveynlik eğitimi adı altında bir ders konulabilir ya da mevcut programlar içerisindeki kapsamı genişletilebilir.

EK'LER

EK 1. ÇOCUKLAR İLE İLGİLİ KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Okulunuz:

1.Cinsiyetiniz:

Kız ( ) Erkek ( )

2. Yaşınız:

3. Kaç kardeşiniz var?

…….

4. Annenizin çalışma durumu:

( ) Çalışıyor

( ) Çalışmıyor

EK 2. ANNEM VE BEN ÖLÇEĞİ

Bu bölümde annenizin size karşı davranışlarını ifade eden cümlelerden oluşan 35 maddelik bir ölçek bulunmaktadır. Sizden istenen her ifadeyi hangi sıklıkla yaşadığınızı belirtmenizdir. Bunun için "hiçbir zaman", "çok nadir", "bazen", "çoğu zaman", " her zaman" seçeneklerinin bulunduğu beş basamaklı bir ölçek verilmiştir. Sizin o ifade ile ilgili yaşantınız, hangi seçeneğe daha uygunsa yandaki kutuyu (X) işareti ile işaretleyin.

		Hiç bir hzaman	Çok nadir	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1)	Annem onunla ilgili rahatsızlıklarımı paylaşır ve rahatlarım					
2)	Annemin evin içinde ve dışında nasıl davranmam gerektiğine ilişkin kesin beklentileri vardır					
3)	Annem evin dışında nasıl davrandığıma ilişkin sorular sorar					
4)	Annem bazı şeyler hakkında düşünce ve duygularımı değiştirmeye Çalışır					
5)	Annem bir problemim olduğunda benim görüşlerimi dinler					
6)	Annem bana baktığında tebessüm eder					
7)	Annem benden belirli davranışlarda bulunmamı ister					
8)	Annem bana koyduğu kuralları hatırlatır					
9)	Annem ne zaman bir şey söylemeye kalksam konuyu değiştirir					
10)	Annem bazı şeyleri benim bakış açımdan görmeye çalışır					
11)	Annem benim moralim bozuk olduğunda beni rahatlatmaya çalışır					
12)	Annem çocukların her istediklerini yapamayacaklarına inanır					
13)	Annem durgun davranıp davranmadığımı gözler					
14)	Annem sürekli bana karışır					
15)	Annem mümkün olduğunca ne yapmam gerektiği konusundaki seçimlerime izin verir					
16)	Annem üzüntülü olduğumda beni neşelendirir					
17)	Annem ev içindeki ve dışındaki kuralları takip etmeyi öğrenmemi ister					
18)	Annem komşular, öğretmenlerim ve arkadaşlarımın ana babaları ile benim davranışlarım hakkında konuşur					
19)	Annem ailedeki diğer kişilerin problemlerinden dolayı beni suçlar					
20)	Annem bazı şeylerde benim karar almama izin verir					
21)	Annem bana yeterince ilgi ve şefkat gösterir					
22)	Annem ana-babaların çocuklara kurallar koymasının doğru olduğuna İnanır					
23)	Annem arkadaşlarımın kim olduğunu ve nerelerde vakit geçirdiğimi bilmek için gayret gösterir					
24)	Annem beni eleştirirken geçmiş hatalarımı ortaya koyar					
25)	Annem işleri kendi yolunda götürmede ısrarcıdır					
26)	Annem bana sevgisini göstermenin doğru olduğuna inanır					
27)	Annem istediğim her şeyi yapmada beni özgür kılar					
28)	Annem istediği gibi davransam da davranmasam da pek ilgi göstermez					
29)	Annem onun istediği gibi davranmadığımda bana arkadaşça (sıcak) Davranmaz					
30)	Annem gereksinimlerime duyarlı değildir					
31)	Annem benimle bir şeyler yapmaktan hoşlanır					
32)	Annemin benden makul beklentileri vardır					
33)	Annem ev içi ve dışında nasıl davranılması gerektiğinin farkında Değildir					
34)	Annem ben onu hayal kırıklığına uğrattığımda bana bakmaktan kaçınır					
35)	Annem hayatta çizeceğim yolda bana yardımcı olur					

EK 3. PİERS-HARRİS ÇOCUKLAR İÇİN ÖZ KAVRAMI ÖLÇEĞİ(PHÇÖKÖ)

AÇIKLAMA: Aşağıda 80 cümle var. Bunlardan sizi tanımlayanları evet, Tanımlamayanları ise hayır ile cevaplandırın. Bazı cümlelerde karar vermek zor olabilir. Yine de lütfen bütün cümleleri cevaplandırın. Aynı cümleyi hem evet, hem hayır şeklinde işaretlemeyin. Unutmayın cümledeki ifade genellikle sizi anlatıyorsa "evet", genellikle sizi anlatmıyorsa "hayır" olarak işaretlemeniz beklenmektedir.

1	İyi resim çizerim	Evet	Hayır
2	Okul ödevlerimi bitirmem uzun sürer	Evet	Hayır
3	Ellerimi kullanmada becerikliyimdir	Evet	Hayır
4	Okulda başarılı bir öğrenciyim	Evet	Hayır
5	Aile içinde önemli bir yerim vardır	Evet	Hayır
6	Sınıf arkadaşlarım benimle alay ediyorlar	Evet	Hayır
7	Mutluyum	Evet	Hayır
8	Çoğunlukla neşesizim	Evet	Hayır
9	Akıllıyım	Evet	Hayır
10	Öğretmenler derse kaldırınca heyecanlanırım	Evet	Hayır
11	Dış görünüşüm beni rahatsız ediyor	Evet	Hayır
12	Genellikle çekingenim	Evet	Hayır
13	Arkadaş edinmekte güçlük çekiyorum	Evet	Hayır
14	Büyüdüğümde önemli bir kimse olacağım	Evet	Hayır
15	Aileme sorun yaratırım	Evet	Hayır
16	Kuvvetli sayılırım	Evet	Hayır
17	Sınavlardan önce heyecanlanırım	Evet	Hayır
18	Okulda terbiyeli, uyumlu davranırım	Evet	Hayır
19	Herkes tarafından pek sevilen biri değilim	Evet	Hayır
20	Parlak, güzel fikirlerim vardır	Evet	Hayır
21	Genellikle kendi dediklerimin olmasını isterim	Evet	Hayır
22	İstediğim bir şeyden kolayca vazgeçerim	Evet	Hayır
23	Müzikte iyiyim	Evet	Hayır
24	Hep kötü şeyler yaparım	Evet	Hayır
25	Evde çoğu zaman huysuzluk ederim.	Evet	Hayır
26	Sınıf arkadaşlarım beni sayarlar	Evet	Hayır
27	Sinirli biriyim	Evet	Hayır
28	Gözlerim güzeldir	Evet	Hayır
29	Derse kalktığımda bildiklerimi sıkılmadan anlatırım	Evet	Hayır
30	Derslerde sık sık hayal kurarım	Evet	Hayır
31	(Kardesiniz varsa) Kardeş(ler)ime sataşırım	Evet	Hayır
32	Arkadaşlarım fikirlerimi beğenirler.	Evet	Hayır
33	Basım sık sık belaya girer	Evet	Hayır
34	Evde büyüklerimin sözünü dinlerim	Evet	Hayır
35	Sık sık üzülür meraklanırım	Evet	Hayır
36	Ailem benden çok şey bekliyor	Evet	Hayır
37	Halimden memnunum	Evet	Hayır

38	Evde ve okulda pek çok şeyin dışında bırakıldığımı hissediyorum.	Evet	Hayır
39	Saçlarım güzeldir.	Evet	Hayır
40	Çoğu zaman okul faaliyetlerine gönüllü olarak katılırım	Evet	Hayır
41	Şimdiki halimden daha başka olmayı isterdim	Evet	Hayır
42	Geceleri rahat uyurum	Evet	Hayır
43	Okuldan hiç hoşlanmıyorum	Evet	Hayır
44	Arkadaşlar arasında oyunlara katılmak için bir seçim yapılırken, en son seçilenlerden biriyim	Evet	Hayır
45	Sık sık hasta olurum	Evet	Hayır
46	Başkalarına karsı iyi davranmam	Evet	Hayır
47	Okul arkadaşlarım güzel fikirlerim olduğunu söyler	Evet	Hayır
48	Mutsuzum	Evet	Hayır
49	Çok arkadaşım var	Evet	Hayır
50	Neşeliyim	Evet	Hayır
51	Pek çok şeye aklım ermez	Evet	Hayır
52	Yakışıklıyım/güzelim	Evet	Hayır
53	Hayat dolu bir insanım	Evet	Hayır
54	Sık sık kavgaya karışırım	Evet	Hayır
55	Erkek arkadaşlarım arasında sevilirim	Evet	Hayır
56	Arkadaşlarım bana sık sık sataşırlar	Evet	Hayır
57	Ailemi düş kırıklığına uğrattım	Evet	Hayır
58	Hoş bir yüzüm var	Evet	Hayır
59	Evde hep benle uğraşırlar	Evet	Hayır
60	Oyunlarda ve sporda başı hep ben çekerim	Evet	Hayır
61	Ne zaman bir şey yapmaya kalksam bir şey ters gider	Evet	Hayır
62	Hareketlerimde hantal ve beceriksizim	Evet	Hayır
63	Oyunda ve sporda oynamak yerine seyrederim	Evet	Hayır
64	Öğrendiklerimi çabuk unuturum	Evet	Hayır
65	Herkesle iyi geçinirim	Evet	Hayır
66	Çabuk kızarım	Evet	Hayır
67	Kız arkadaşlarım arasında sevilirim	Evet	Hayır
68	Çok okurum	Evet	Hayır
69	Bir grup ile birlikte çalışmaktansa tek basıma çalışmaktan hoşlanırım	Evet	Hayır
70	(Kardeşiniz varsa) Kardeş(ler)imi severim	Evet	Hayır
71	Vücutça güzel sayılırım	Evet	Hayır
72	Sık sık korkuya kapılırım	Evet	Hayır
73	Her zaman bir şeyler düşürür ve kırarım	Evet	Hayır
74	Güvenilir bir kimseyim	Evet	Hayır
75	Başkalarından farklıyım	Evet	Hayır
76	Kötü şeyler düşünürüm	Evet	Hayır
77	Kolay ağlarım	Evet	Hayır
78	İyi bir insanım	Evet	Hayır
79	İşler hep benim yüzümden ters gider	Evet	Hayır
80	Şanslı bir kimseyim	Evet	Hayır

EK 4. ANNELER İLE İLGİLİ KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli katılımcı;
Aşağıda akademik bir araştırmada kullanılmak üzere 11-13 yaş çocuğu olan anneler hakkında kişisel bilgi almaya yönelik sorular yer almaktadır. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Sorulara cevap verirken "olması gerektiğini düşündüğünüzü değil de "olanı" belirterek içtenlikle verdiğiniz cevaplar araştırmada doğru sonuçlara ulaşılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Araştırmada isminiz ve kimliğinizi belli edecek hiçbir bilgi kullanılmamaktadır. Lütfen size en uygun gelen maddeyi işaretleyerek tüm soruları atlamadan yanıtlayınız. Araştırmaya sağlayacağınız katkılar için şimdiden teşekkürler.

Büşra NEBİOĞULLARI
M.Ü. Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Prog.

1. Yaşınız:

2. Kaç çocuğunuz var lütfen belirtiniz:

..... kaçıncı çocuğunuz (Formu size ulaştıran çocuğunuza göre soruları yanıtlayınız.)

3. Annenin öğrenim durumu:

( ) a. Okuryazar değil
( ) b. İlköğretim
( ) c. Lise
( ) d. Lisans
( ) e. Yüksek lisans ve yukarısı

4. Çalışma durumunuz:

( ) Çalışıyorum
( ) Çalışmıyorum

5. Annenin mesleği :
( ) a. Memur
( ) b. İşçi
( ) c. Esnaf/ Tüccar
( ) d. Başka (belirtiniz)……

Aşağıdaki soruları çalışan anne iseniz yanıtlayınız lütfen.

6. Eğer çalışıyorsanız; çalıştığınızda çocuğunuz (araştırmaya katılan) kaç yaşındaydı?

……

7. Haftada kaç gün ve toplam kaç saat çalışıyorsunuz?

EK 5. EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ – ANNE FORMU

Bu ölçek, sizin çocuk bakımına yönelik tutumunuzu ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Her cümle ile ilgili tutumlar, kişiden kişiye değişebilir. Bunun için vereceğiniz cevaplar yalnızca sizin kendi tutumunuzu yansıtmaktadır.

Her cümlenin sizi ilgilendirdiğini düşünerek, cümlede belirtilen tutumun, size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. Cümlede belirtilen tutum ifadesine, katılıyorsanız (**Katılıyorum**)seçeneğini, kararsız iseniz (**Kararsızım**) seçeneğini, katılmıyorsanız (**Katılmıyorum**) seçeneğini, işaretleyiniz. Bütün soruları mutlaka cevaplayınız. Her cümle için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve adınızı, soyadınızı yazmayınız. Katılımız ve ölçeği doldurmadaki samimiyetiniz için şimdiden teşekkür ederiz.

Ölçeği size ulaştıran Orta Okula Devam Eden Çocuğunuzun Okulu:

Çocuğunuzun Yaşı:

	Katılmıyorum	**Kararsızım**	**Katılıyorum**
1. Sergilediğim davranışların çocuğumu nasıl etkilediğini biliyor olmam, çocuk bakımı konusundaki problemlerimin çözümünü kolaylaştırıyor			
2. Çocuk bakımı konusunda yeterli düzeyde bilgi ve beceriye sahibim			
3. Çocuğa doğru mu, yanlış mı davranıldığını bilmemek, iyi bir ebeveyn olmayı engellemez			
4. Çocuğun annesinin, iyi bir ebeveyn olmak için gerekli davranışları öğrenebileceği, örnek bir model olabileceğine inanıyorum			
5. Ebeveyn olmak hoş bir duygu olmasına rağmen, çocuğumun küçük olması benim bu duyguyu yaşamama engel oluyor			
6. Neden bilmem ama çocuğumun kontrolü bende olması gerekirken, bazen sanki yönetilen benmişim gibi hissediyorum			
7. Annemin benden daha iyi bir anne olduğunu düşünüyorum			

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
8.	İyi bir ebeveyn olmanın zor olmadığını düşünüyorum			
9.	Bazen, iyi bir ebeveynle kendimi karşılaştırdığımda, hiçbir şeyin üstesinden gelemediğim duygusuna kapılıyorum			
10.	Çocuğumun derdinden en iyi ben anlarım			
11.	Anne olduğum süreyi göz önüne alınca, bu role tam olarak alıştığıma inanıyorum			
12.	Gerek sabah kalktığımda, gerekse akşam yatağa girdiğimde hep çocuğum konusunda hiçbir şey başaramadığım duygusuna Kapılıyorum			
13.	İyi bir Anne olmak, başlı başına bir ödüldür			
14.	Yetenek ve ilgimin, iyi bir ebeveyn olma konusunda değil, başka alanlarda olduğunu düşünüyorum			
15.	Bir çocuk annesi olmak benim için biraz daha ilginç olsaydı, çocuğuma daha iyi davranma konusunda kendimi daha fazla motive Edebilirdim			
16.	Ebeveyn olmak beni gergin ve endişeli kılıyor			

KAYNAKÇA

Akça, Z. K. (2012). *Genç yetişkinlikte algılanan anne baba tutumlarının, kendini toparlama gücü ve benlik saygısı arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Aksoy, V. H., & Diken, İ. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlilik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 10* (1), 59-68.

Aksüt, A. (2011). *The relationship between students' self-esteem, parental attitudes and students' achievement in foreign language learning* (Master's Thesis). Trakya University, Edirne.

Akşin Yavuz, E., Güven, G., Bayındır, D., Sezer, T., & Yılmaz, E. (2016). Annelerin çocuğunu kabul düzeyi ile çocukların benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 16*(3), 1065-1081.

Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.

Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Aktaş, Y. (1997). Çalışan anne ve çocuğu. *Yaşadıkça Eğitim,* 36, 7-11.

Akuysal Aydoğan, S., & Deniz, M. (2012). Son çocukluk döneminde benlik saygısı ve umut. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 3*(2), 97-106.

Altınay, D. (2012). *Çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma tutumları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farklılıkların incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Argun, Y. (2005). *Anne baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülüğü ile okul öncesi çocukların davranışsal-duygusal güçlülüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Balat, G.U. ve B. Akman. (2004). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(2), 175-183.

Balat, U. G. (2014). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin öz yeterlilik ve depresyon düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences, 11*(2), 661-677.
Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychogical Review, 84*(2), 191-215.

Bandura, A. (1994). Self-efficacy. Encyclopedia of Human Behavior, cilt 4, VS Ramachaudran (Ed), New York. Academic Press, 71-81.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: the exercise of control. New York Freeman.

Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior, *Genetic Psychology Monographs.*

Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children, *Developmental Psychology.*

Baybek, H. ve S. Yavuz. (2005). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi,* Sayı 14.

Bee, H., & Boyd, D. (2009). *Çocuk Gelişim Psikolojisi.* (O. Gündüz, Trans.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Büyükşahin, G. (2009). *Boşanmış ve boşanmamış (tam) ailelerden gelen 11-13 yaş arası çocukların anne baba tutumlarını algılama biçimlerinin sosyal uyum düzeyleri ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Büyüktaşkapu, S. (2012). Annelerin öz yeterlilik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(1), 18-30.

Coleman, P. K. and Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacay among mothers of school-age children: conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations, 49* (1), 13-2.

Çabuk Bayam, Ö. (2010). *Anne-babaların öz-yeterlik inançları ile çocuklarının problem davranışlarına yönelik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Çankaya, B. (2007). Lise *I. ve II. sınıf öğrencilerinin algılanan benlik saygısının bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Çelik, N. (2007). *Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeyine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Çetinkaya, S., S. Arslan, N. Nur, D. Özdemir, Ö.F. Demir, H. Sümer. (2006). Sivas il merkezinde sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik saygısı düzeyi. *Klinik Psikiyatri Dergisi,* Sayı: 9, 116-122.

Çiftçi, B. (2004). Türkiye'de sanayileşme sürecinde çalışan kadınlar ve aile içi yaşam, istihdam kadın işgücü ve yeni iş kanunu sempozyumu, TİSK Yayını, Muğla.

Çiftçi Topaloğlu, Z. (2013). *4-5 Yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Çuhadaroğlu, F. (1985). Gençlerde benlik saygısı ile ilgili bir araştırma XXI. ulusal psikiyatr ve nörolojik bilimler kongresi bilimsel çalışmaları, Adana. 107-108.

Demir, S. (2015). Anneler için ebeveyn yetkinlik ölçeğinin uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Uluslararasi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 282-297.

Demir, S. (2015). Ebeveyn yetkinliğinin demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(29), 133-148.

Demirtaş, K. (2001). *Annelerin değerlendirmesine göre çocukların özbakım becerileri ile anne tutumları arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

deMontigny F. & Lacharite C. (2005) "Perceived parental self efficacy: concept analysis", *Journal of Advanced Nursing. 49* (4), 387-396.

Dilek, H., & Aksoy, A. (2013). Ergenlerin benlik saygısı ile anne babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(3), 95-109.

Dokuyan, M. (2016). 12. Sınıf öğrencilerinde algılanan anne baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2*(2), 1-21.

Dursun, S., & Yıldız Bıçakçı, M. (2015). Bir üç yaş arası bebeğe sahip annelerin annelik becerilerinde öz yeterliliklerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, 1*(2), 613-628.

Erbil, N., Divan, Z., & Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 3*(10), 7-15.

Erdwins, C., Buffardi, L., Casper, W., O'Brien A. (2001). The realtionship of women's role starin, to social support, role satisfaction and self efficacy, *Family Relations, 50*, 230-238.

Erikçi, M. (2005). *Ana - baba yoksunluğunun 9-15 yaş grubu çocukların benlik kavramı üzerindeki etkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Ertürk, Ş. (2008). *Çalışma hayatımızda kadın erkek eşitliği,* Belediye-İş Yayınları, Ankara.

Eryavuz, A. (2006). *Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri üzerindeki etkileri* (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Esther M. L., Crockenberg S. C. (2002). The development of maternal self efficacy and its impact on maternal behavior. *Infancy, 3*(2), 227-247.

Gülay Ogelman, H., & Çiftçi Topaloğlu, Z. (2015). 4-5 Yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Eğitim Bilimleri Dergisi, 14*(1), 241-271.

Güleç, N.A. (1998). *The effect of maternal role satisfaction, father involvement and maternal working status on maternal involvement* (Master of Arts in Educational Sciences). Boğaziçi University, İstanbul.

Güngör, A. (1989). *Lise öğrencilerinin özsaygı düzeylerini etkileyen etmenler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Güriş, S., Astar, M. (2019). *Bilimsel araştırmalarda spss ile istatistik.* Genişletilmiş 3. Baskı, Der Yayınevi, İstanbul. ISBN:978-975-353-550-2.

Gürler, A. (2017). *Ergenlerde anne baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi: Başakşehir örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

Gürsoy, F., Aral, N., Bütün Ayhan, A., & Aydoğan, Y. (2004). Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların bağımlılık eğilimlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (26), 62-71.

Halıcı, P. (2005). *Yatılı ilköğretim bölge okullarına devam eden ve ailesiyle birlikte yaşayan 12-14 yaş grubu çocukların saldırganlık eğilimleri ile benlik kavramlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

İkiz, F. E. (2000). *Farklı liselerdeki ergenlerin benlik saygısı, akademik başarı ve sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Kanay, A.(2006). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan 9-13 yaş grubu ilköğretim öğrencilerinin uyumsal davranışları, benlik kavramı ve akademik başarıları arasındaki ilişkiler* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Kılıçaslan, Y.(2012). *Okul öncesine devam eden 5-6 yaş grubu öğrencilerin benlik kavramlarının annelerinin yaşam doyumları bağlamında incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.

Kılıç Duran, Ş. (2007). *9.10.11 Yaşındaki çocukların zihinsel gelişim ve benlik saygısına ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Kurşun, M. (1998). *Elazığ'da iki farklı lisedeki öğrencilerin aile sorunlarının benlik saygısı üzerine etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983), "Socialization in the context of the family: parent child interaction" P. H. Mussen (Ed.) Handbook of Child Psychology, Vol. 4, 4th.ed. New York,1-101.

MacPhee, D. and Miller-Heyl, J. (2003). Parent self-efficacy mediates the impact of family intervention. Poster Presentation. American Psychological Association Annual Conference, Toronto.

Maşrabacı, S. T. (1994). *Hacettepe üniversitesi birinci sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Myers, D. G. (2015). *Sosyal psikoloji.* (S. Akfırat, Trans.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Olaş, Ö. (2006). *Kadın yöneticinin çalışma yaşamında değişen karakteristiği üzerine bir saha çalışması: Sakarya örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Ölçer, Z., Bakır, N., & Oskay, U. (2016). Yüksek riskli gebelerin öz yeterlilik ve sosyal destek algıları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 19*(1), 25-33.

Önel, N. (2006). *İş-aile çatışmasının çalışan kadının aile içi ilişkileri üzerine etkileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Öner, N. (1994). *Piers-Harris'in çocuklarda öz-kavramı ölçeği el kitabı.* Türk Psikologlar Derneği, Ankara.

Öner, N. (1997). *Türkiye'de kullanılan psikolojik testler***.** Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 443-448, 538-442.

Öner, U. (1987). *Benlik gelişimine ilişkin kuramlar.* Ergenlik Psikolojisi. Bekir Onur ed. Hacettepe Taş Kitapçılık. Ankara.

Özçiçek, G. (2014). *Çocuğun benlik kavramının olumluluğu, annenin mükemmeliyetçiliği ve anne kabul red algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.

Özdemir, A.D.(2012). *Bazı değişkenler açısından okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ve ailelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Düşünen Adam Dergisi, 7*(3) 4-9.

Öztürk, M., & Giren, S. (2015). Annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(2), 477-503.

Razon, N. (1983). *Çalışan anne ve çocuk.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Razon, N. (2011). Çalışan anne ve çocuğu. H. Yavuzer içinde, *Ana Baba Okulu* (s. 142-157). Remzi Kitabevi.

Rohner, R.P. (1975). *They Love me, they love me not: a worldwide study of the effects of parental acceptance and recetion.* New Haven, CT: HRAF Press.

Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: foundations of parental acceptance-rejection theory.* Beverly Hills: Sage Publications.

Santrock, J. (2012). *Ergenlik.* (D. Siyez, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti..

Santrock, J. W. (2012). *Yaşam boyu gelişim psikolojisi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2008). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19,* 413–428.

Seçer, Z., Ogelman, H. G., Önder, A., & Berengi, S. (2012). Okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ile annelerinin ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(3), 1993-2008.

Söylemez, S. (2004). Çocuk ve disiplin. İstanbul: Morpa Yayınları.

Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları,13*(25), 42-59.

Şahin, E. (2015). *Ergenlik dönemindeki bireylerde saldırganlık davranışı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiye benlik saygısı düzeylerinin etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Teti, D.M. ve Gelfand, D.M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: the mediational role of maternal self- efficacy. *Child Development*, 62, 918-929.

Tezcan Hatipoğlu, Z. (1996). *Ergenlik çağındaki öğrencilerin benlik tasarım düzeyleri ile algılanan anne davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Tire, Y. (2011). *Eğitim bilimleri anabilim dalı ön ergenlerde olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Topçu, Y. (2018). Çalışan kadın ve aile. *Journal of Social Sciences and Humanities, 1*(2), 44-75.

Torucu, K.B. (1990). *13-14 Yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip benlik saygısına etkisinin araştırılıp karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Tunç, A. (2002). *The relationship between parenting style and self-esteem* (Master Thesis). Middle East Technical University, Ankara.

Uyanık Balat, G., Sezer, T., & Tunçeli, H. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların annelerinin öz yeterlilik ve öfke düzeylerinin incelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* (29), 47-63.

Uyanık Balat, G., & Yılmaz, E. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveyn öz yeterlilik algılarının incelenmesi. *NWSA-Education Sciences, 9*(4), 394-402.

Ünüvar, A. (2007). *Lise öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları ile kendine saygı düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Yaprak, B. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun diskriminant analiziyle belirlenmesi ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi üzerine bir uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Yaşar, F. (2009). *İlköğretime devam eden öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyinin annenin evlilik doyumu ve evlilik uyumu düzeyiyle ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Yavuzer, H. (2011). *Ana baba okulu.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yazıcı, Z., & Taştepe, T. (2013). Ebeveynlerin aile ortamı algısı ile çocukların benlik algısı arasındaki ilişki. *International Journal of Human Sciences,10* (2), 98-112.

Yeşilyaprak, B. (2004). *Çalışan anne ve çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Ltd. Ş.

Yıldırım, F., & İlhan, İ. O. (2010). Genel öz yeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi, 21*(4), 301-308.

Yıldız Çiçekler, C., & Alakoç Pirpir, D. (2015). 48-72 Aylar arasında çocuğu bulunan annelerin çocuk yetiştirme davranışları ile çocuklarının benlik kavramlarının incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, 1*(2), 491-500.

Yıldız Çiçekler, C., Girgin Büyükbayraktar, C., Konuk Er, R., & Alakoç Pirpir, D. (2014). 1-3 Yaş arasında çocuğu bulunan annelerin öz yeterlikleri ile mükemmelliyetçilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*(26), 109-124.

Yılmaz, F. (2014). *Ortaokul 6.7.8. sınıf öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.

Yılmaz, K. (2018). *Anne-baba tutumlarının ergenlerde benlik saygısına etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk ruh sağlığı.* 22. Basım. Özgür Yayınları. Acar Matbaacılık A.Ş., İstanbul.

Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.

Yüksekkaya, S. (1995*). Üniversite öğrencilerinde benlik saygısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.